3.826/32

А. ЉАПИН

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ДРУШТВЕНОГ РАДА

КУЛТУРА

А. ЉАПИН

3826 ЧУВАЈТЕ КЊИГУ!

Број читаоца	ЧИТАЛАЦ
~~1765~~ 32	Лапин А

Социјал. организација

Занимање друштвеног рада

Адреса Београд 1945

Сигнатура књиге	Датум враћања	Сигнатура књиге	Датум враћања

КА

БЕОГРАД

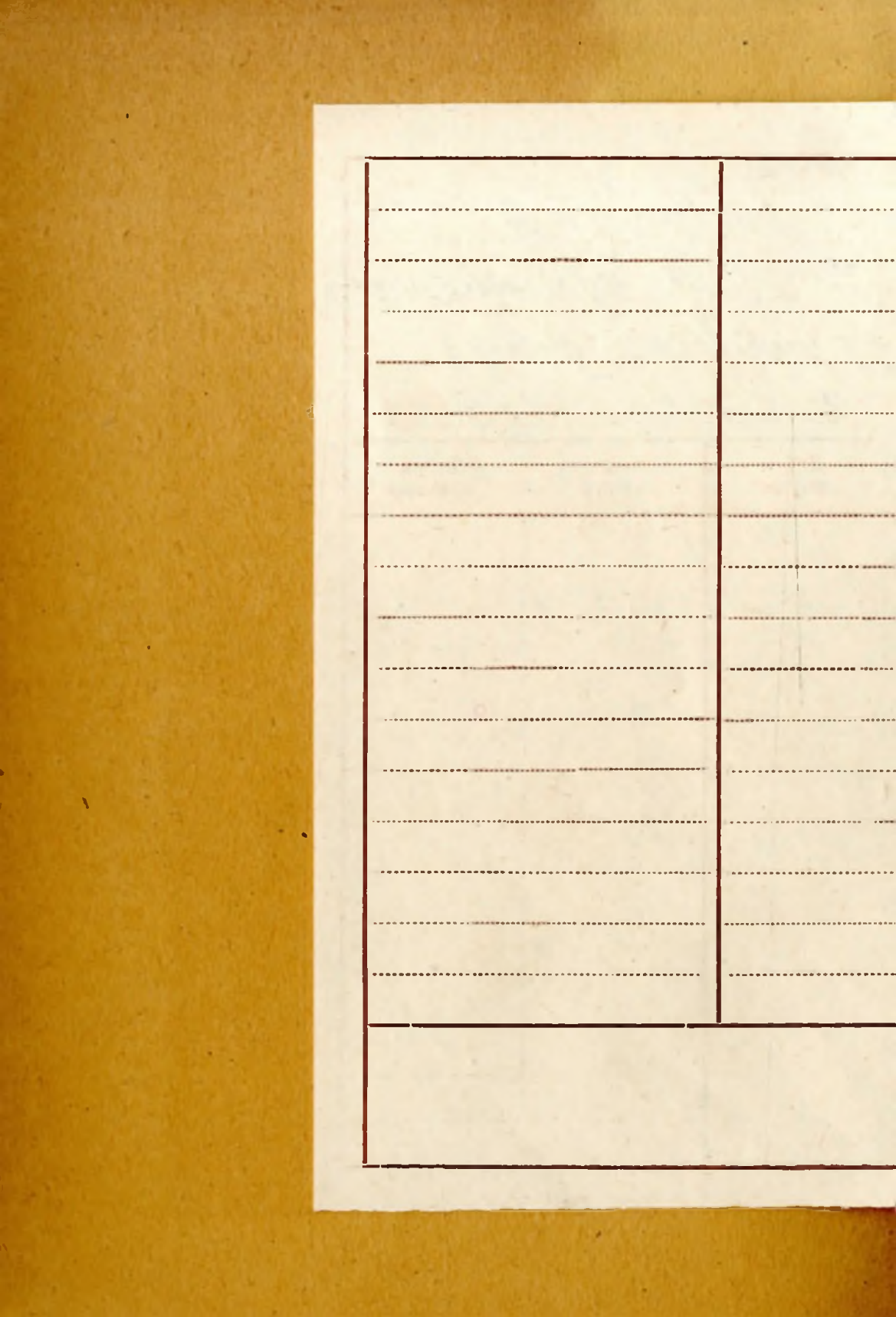

А. ЉАПИН

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ДРУШТВЕНОГ РАДА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕТРОВЦА
Бр. 3826
Струка 32

БЕОГРАД · КУЛТУРА · ЗАГРЕБ

ОД ИЗДАВАЧА

Ова брошура изашла је у Москви прве половине 1945 г. и садржи податке из времена рата.

Култура

Учење класика марксизма-лењинизма о социјалистичкој организацији друштвеног рада најважнији је саставни део политичке економије.

Лењин и Стаљин су увек придавали велики значај друштвеној организацији и дисциплини рада, подвлачећи њихову одлучујућу улогу у повећању производности рада и учвршћивању совјетског уређења. Лењин је још почетком 1918 г. истицао да чим пролетаријат заузме власт „...у први план ...избија основни задатак — стварање више друштвене формације него што је капитализам, то ће рећи повећање продуктивности рада, а у вези с тим (и ради тога) његова виша организација".[1]

Године 1919 у свом сјајном раду „Велика иницијатива", посвећеном комунистичким суботницима, Лењин каже: „... пролетаријат претставља и остварује виши тип друштвене организације рада у поређењу с капитализмом. У томе је суштина. У томе је извор снаге и залога неизбежне и потпуне победе комунизма".[2]

В. И. Лењин је показао карактер друштвеног рада и основе његове организације у социјализму, показао неопходност стварања нове, социјалистичке радне дисциплине и спровођења индивидуалне управе као принципа социјалистичке организације производње, показао значај социјалистичког такмичења као једног од најважнијих метода организације рада, теориски образложио нужност остваривања социјалистичког принципа распо-

---

[1] *В. И. Лењин—Ј. В. Стаљин,* О социјалистичком такмичењу, изд. „Култура", 1946, стр. 36.

[2] Исто, стр. 58.

деле према раду и обележио путеве за подизање производности рада у социјалистичком друштву.

Лењиново учење о социјалистичкој организацији друштвеног рада даље је развијено у радовима друга Стаљина. Ослањајући се на богато искуство социјалистичке изградње, друг Стаљин је подигао на нови, виши степен лењинско учење о организацији рада у социјализму. Он је разрадио историских „шест услова" привредне изградње, фундирао учење о репродукцији радне снаге и о плаћању рада у социјализму, показао суштину и значај стахановског покрета као више етапе социјалистичког такмичења итд. Неуморно спровођење у живот лењинско-стаљинског учења о социјалистичкој организацији рада био је најважнији услов за победу совјетског уређења и за учвршћење војне моћи СССР.

1. КАРАКТЕР ДРУШТВЕНОГ РАДА У СОЦИЈАЛИЗМУ

Велика октобарска социјалистичка револуција извршила је коренити преокрет у карактеру друштвеног рада и његове организације. Први пут после векова ропског рада за експлоататоре појавила се могућност да се ради за себе, за своју државу, за добро целог друштва. То је проузроковало потпуно нов однос према раду као блиској и присној ствари радног народа. Социјалистички однос према раду, свест о томе да радници раде за себе јесте огромна снага која покреће напред развитак социјалистичког друштва, а сада, у периоду Отаџбинског рата, она је постала један од одлучујућих услова општег радног полета совјетског народа и организовања чврсте позадине.

Најважнија особина социјалистичке организације друштвеног рада састоји се у томе што се она темељи на друштвеној, социјалистичкој својини над средствима за производњу и на укинућу експлоатације човека од стране човека. Ликвидацијом капиталистичког привредног система и укидањем приватне својине над средствима за производњу радни народ је, у лицу своје државе,

постао пуновласни господар свих основних, одлучујућих средстава за производњу — фабрика, завода, саобраћаја, банака, земље, итд. На тој основици је у СССР уништена и експлоатација човека од стране човека. Социјалистички рад, ослобођен од експлоатације и организован у размерама целог друштва, принципијелно се разликује од рада свих претходних начина производње. Роб није био нимало заинтересован за производњу. Код феудалног сељака већ се појављује известан интерес за рад, јер један део времена он може радити за себе и има сопствено мало газдинство. Капитализам под претњом глади и одговарајућим системом плаћања рада повећава заинтересованост радника за резултате његовог рада, увећавајући тим самим степен експлоатације рада од стране капитала. Али у свим ранијим друштвено-економским формацијама рад је био ропска обавеза. Само у социјализму рад је добио слободан, стваралачки карактер. Од срамног и тешког бремена, каквим се рад раније сматрао, он је у нашој земљи постао ствар части и славе.

У социјализму се ствара нови, раније невиђени начин сједињавања произвођача са средствима за производњу. Социјализам је потпуно отстранио јаз између радника и услова његова рада, који је постојао у капитализму. Трудбеници у СССР нису више одвојени од средстава за производњу, већ заједнички управљају њима. Услед тога радна снага није више роба, тј. предмет куповине и продаје. У државним предузећима сви радници раде у најму државе и добивају за свој рад плату. Али тај најам није продавање радне снаге као робе, он не одражава однос између две антагонистичке класе, већ одражава однос између појединих радника и друштва као целине. У задружно-колхозним предузећима такође нема места никаквој експлоатацији, јер су колхозници колективни сопственици средстава за производњу и колективно раде на државној земљи која је предата колхозима на вечито и бесплатно уживање.

Са ликвидацијом куповине и продаје радне снаге у СССР је уништена и категорија вишка вредности. По-

знато је да вишак вредности одражава однос капиталистичке експлоатације и да је он део вредности створене радом најамних радника, који присвајају капиталисте. У социјалистичкој економици нема и не може бити вишка вредности, јер је заједно са ликвидацијом експлоататорских класа нестао и доходак без рада.

Отсуство експлоатације и категорије вишка вредности у социјализму не значи да сваки поједини радник може и мора добити цео производ свога рада. Трудбеници социјалистичког друштва не производе само онај производ који добивају за подмирење својих личних потреба, већ и известан вишак ради задовољавања друштвених потреба, тј. вишак производа.

Вишак производа ствара се вишком рада који радници и колхозници утроше изнад потребног рада. Потпуно је јасно да вишак рада мора постојати у сваком друштву које се развија, тим више у социјалистичком друштву. Само у социјализму вишак рада нема онај антагонистички карактер који му је својствен у свим експлоататорским системима.

У СССР како потребан рад, тако и вишак рада јесте рад за себе, за читаво друштво.

У трећем свеску „Капитала“ Маркс је писао:

„Вишак рада уопште, као рад изнад дате количине потреба, увек ће постојати. Али у капиталистичком као и у робовском систему итд. он има антагонистички облик и допуњава се потпуним нерадом извесног дела друштва.“[1]

Лењин и Стаљин су такође више пута објашњавали да је вишак производа неопходан за социјалистичко друштво, али за разлику од вишка вредности у капитализму у социјалистичком друштву „... *вишак производа* не одлази класи сопственика, већ свим трудбеницима и само њима“.[2]

Указивања класика марксизма-лењинизма на неопходност вишка производа у социјализму имају огроман значај. Радничка класа, колхозно сељаштво и службе-

---

[1] *Маркс*, Капитал, св. III, гл. 48.

[2] „Лењински зборник“, XI, стр. 382 (на руском).

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

ници СССР морају знати да одређени део друштвеног производа одлази на располагање целокупном друштву, на подмирење свих његових друштвених потреба. Зато они не могу ограничити свој радни дан потребним радним временом, само оквиром потребног рада, већ морају стварати вишак производа.

Вишак производа појављује се у облику добити предузећа, пореза на промет, диференцијалне ренте итд. Он одлази на располагање целокупном друштву и употребљава се за даље увећавање производње, задовољавање потреба одбране, државне управе, културе и здравствене заштите.

При социјалистичком начину производње коренито се изменио карактер друштвеног рада и његов значај. Са ликвидацијом капиталистичке својине над средствима за производњу рад у СССР добио је непосредно друштвени карактер. Под условима капитализма рад у суштини такође има друштвени карактер, али радник није и не може бити истински заинтересован за производњу, јер не ради за себе, већ за капиталисту. Рад сваког појединог радника има тамо непосредно приватни карактер. „У капитализму рад има приватни, лични карактер. Ако си више урадио, више ћеш добити и живи како знаш."[1]

На тај начин, у капиталистичком друштву постоји противречност између приватног и друштвеног рада. Рад се непосредно појављује као приватни рад, а друштвени карактер рада, његова друштвена корисност, открива се само заобилазним путем, кроз размену роба. У капитализму је друштвени рад организован стихиски и потчињен је слепим законима тржишта. Подела рада међу гранама производње врши се помоћу стихиског закона вредности.

Друкчије стоји ствар у социјализму. Под условима социјалистичког уређења, рад сваког члана друштва — радника, колхозника, намештеника — непосредно се појављује као део целокупног друштвеног рада, плански организованог у друштвеном размеру. Овде нема влада-

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма изд. „Култура", стр. 502.

вине тржишне стихије, нема криза и анархије у производњи са свима њиховим безбројним невољама за радни народ. Сваки трудбеник непосредно ради за друштво и користи се резултатима тог друштвеног рада. Друштвени значај који је рад добио у социјализму условљава сасвим друкчији однос радника према производњи. Од личне, приватне ствари рад је по својој природи и по свом значењу постао важна друштвена ствар. Нестала је противречност између приватног и друштвеног рада. Рад сваког појединог трудбеника социјалистичког друштва јесте непосредно друштвени рад.

С друге стране, подела рада у социјализму не зависи од стихије тржишта, већ је држава плански организује у размеру целокупне народне привреде. Социјалистичка држава плански употребљава радну снагу, плански је репродукује и плански расподељује међу гране народне привреде. При томе држава свесно примењује закон вредности као оруђе планске евиденције рада у новчаном облику и планске поделе рада међу привредним гранама.

У социјалистичком друштву из основа се изменио и карактер радних односа људи. У капитализму радне везе скривене су фетишким омотачем робно-новчаних односа: ту не влада човек над стварима-робама, већ напротив, ствари-робе владају над људима. Социјализам је створио потпуно нов тип друштвених односа који су засновани на заједничкој радној делатности радника, сељака и интелигенције. „Узајамни односи људи у процесу производње имају овде карактер другарске сарадње и социјалистичке узајамне помоћи произвођача, слободних од експлоатације.“[1]

Заједнички рад људи у процесу производње (тј. кооперација рада) постоји при најразличитијим облицима друштва. Већ просто спајање напора многих радника путем кооперације изазива такмичење и повећање животне енергије, што увећава радну способност појединачних лица. Али у експлоататорским друштвима ова

Стаљин, Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 556.

кооперација има антагонистички карактер, јер је заснована на приватној својини и на експлоатацији човека од стране човека. У капитализму кооперација рада радника појављује се само као „...дејство капитала који их једновремено запошљава“.[1] Она искључује могућност широког испољавања иницијативе и стваралачких снага радничке класе, које проистичу из заједничког рада.

Напротив, социјалистичка кооперација одражава нове, социјалистичке односе у производњи. Под условима социјализма кооперацију рада не успоставља капитал, већ сами радници, организовани у своју совјетску државу. Зато социјалистичка кооперација садржи у себи неисцрпне могућности пораста производности друштвеног рада. Она обезбеђује могућност рационалног коришћења радне снаге, стварања нових, прогресивних облика организације рада, могућност планске поделе рада и његове специјализације.

За социјалистичку кооперацију карактеристични облик узајамног помагања јесте социјалистичко такмичење. Социјалистичко такмичење је испољавање слободног стваралачког рада у совјетском друштву. Оно је унутрашње својство нашег социјалистичког система и сачињава једно од преимућстава социјализма у поређењу са свим другим начинима производње. Социјалистичко такмичење је снажни извор радне активности, самопрегора и иницијативе милионских маса трудбеника, најважнији услов развитка и учвршћења економске и војне моћи СССР.

На тај начин, прва карактеристична особеност социјалистичке организације друштвеног рада састоји се у следећем: рад у СССР заснован је на друштвеној, социјалистичкој својини над средствима за производњу и на уништењу експлоатације човека од стране човека; радна снага није више роба; рад је добио непосредно друштвени карактер и плански је организован у друштвеном размеру.

---

[1] *Маркс*, Капитал, св. I, изд. „Култура“, стр. 264.

2. ОПШТА ОБАВЕЗА РАДА И ПРАВО НА РАД У СОЦИЈАЛИЗМУ

Једна од карактеристичних црта организације друштвеног рада јесте општа обавеза рада и право на рад. Још у „Манифесту Комунистичке партије“ Маркс и Енгелс су истицали подједнаку обавезу рада за све чланове друштва као један од основних захтева програма победоносног пролетаријата.

У капитализму рад је ропска обавеза једног дела друштва, док други део друштва проводи у нераду. Социјализам је уништио ту противречност. Совјетски систем је створио такву организацију производње у којој нико своју дужност да учествује у раду не може превалити на друге.

Победа социјалистичког система довела је до тога да је рад у социјалистичкој производњи постао главни извор егзистенције за огромну већину становништва наше земље, изузимајући незнатан број сељака-инокосника и кућних занатлија, који живе од прихода свога ситног домаћинства. Према подацима пописа 1939 г. преко 95% становника СССР сачињавали су радници, намештеници и колхозници запослени у социјалистичкој привреди, а само 2,6% долази на ситне самосталне произвођаче.

У социјализму нема места паразитским класама које живе на рачун туђег рада. Грађани СССР не раде за експлоататоре, већ за себе, за своје друштво и за то добивају одређени део друштвеног производа у сагласности са количином и квалитетом свога рада.

Социјализам и рад су неразлучиви. Свако расуђивање о томе да се, пошто је код нас победио социјализам, може престати да се ради нема ничега заједничког са социјализмом. „То је филозофија дембела, а не поштених трудбеника. Социјализам нипошто не негира рад. Напротив, социјализам се гради на раду. Социјализам и рад су неодвојиви. Лењин, наш велики учитељ, говорио је: »Ко не ради не треба ни да једе«. Шта то значи, против кога су уперене Лењинове речи? Против експлоататора, против оних који сами не раде, него примора-

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

вају друге да раде и богате се на рачун других. И још против кога? Против оних који сами дембелишу и хоће да профитирају на туђи рачун. Социјализам не тражи дембелисање, него да сви људи раде поштено, да раде не за друге, не за богаташе и експлоататоре, него за себе, за друштво."[1]

Огромна већина радника, колхозника и намештеника часно и савесно испуњавају своју грађанску обавезу — савесно раде за добро свога друштва. Али у нашој земљи има још несвесних, заосталих и несавесних елемената, готована који желе да избегну рад и да живе на рачун туђег рада. Такви елементи су дембели, забушанти, шпекуланти, крадљивци. Против њих држава води одлучну борбу и најстрожим мерама кажњавања приморава их да раде.

Рад у социјализму је постао општа дужност. Члан 12 Устава гласи: „Рад у СССР је дужност и част сваког за рад способног грађанина, према начелу: »Ко не ради не треба ни да једе«."

Општост и обавеза рада нераздвојно су повезане са правом на рад. Право на рад у СССР, тј. право на загарантовано добивање рада плаћеног у сагласности са његовом количином и квалитетом, је нераздвојно, непоколебљиво право грађанина Совјетског Савеза. Ово право је утврђено Стаљинским уставом и зајемчено социјалистичком организацијом народне привреде, сталним порастом производних снага, отстрањивањем могућности криза и ликвидацијом незапослености.

У СССР не само да су ликвидиране експлоататорске класе, већ је отстрањена и незапосленост, која је у капитализму бич за милионе радника избачених из производње и која их осуђује на глад, студен и безнадежну беду.

Учвршћивање социјалистичког принципа опште обавезе рада и загарантовано право на рад јесу највећа тековина социјализма. То је један од стубова социјализма. У нашој земљи, у совјетском друштву, рад има, како каже друг Стаљин, „... друштвени значај, он је ствар

---

[1] *Стаљин*, Питања лењинизма, изд. „Култура", стр. 423.

части и славе... радни човек осећа се код нас као слободан грађанин своје земље, као неке врсте јавни радник. И ако он ради добро и даје друштву оно што може дати, — он је херој рада, он је окружен славом".[1] Положај човека у СССР не опредељују богатство и порекло, већ само рад и личне способности. То је основни, одлучујући критеријум по којем се одређује положај човека у социјалистичком друштву.

Социјалистички начин производње из основа је изменио услове и метод привлачења људи к раду. Сваки друштвени систем има своје специјалне начине потстицања људи на рад. Роб и феудални сељак радили су под директном принудом; у освит капиталистичке производње радници су методама крвавог законодавства приморавани да дају свој рад капиталисти, и најзад, у буржоаском поретку, под претњом смрти од глади, радник је приморан да продаје своју радну снагу. То су начини помоћу којих су се привлачили људи на рад у свим друштвено-економским формацијама заснованим на експлоатацији човека од стране човека.

Социјализам је укинуо те начине привлачења људи на рад и успоставио нове потстицаје за рад. Он је први пут у историји омогућио да се ради за себе, за своју државу — створивши друштвени интерес за рад и друштвену потребу за њим. У исто време социјализам је створио истинску материјалну заинтересованост радника за резултате њиховог рада. Ова заинтересованост заснива се на томе што трудбеници добивају за свој рад сразмерно количини и каквоћи тога рада. Принцип социјализма је следећи: „Од сваког према способностима, свакоме према раду". Овај принцип је најважнији потстицај социјалистичког рада, моћни покретач развитка производних снага совјетског друштва. На његовој основи расте и јача нови однос према раду, развија се социјалистичко такмичење, јача социјалистичка радна дисциплина. О том принципу подробније ћемо говорити у 7 одељку, а сада ћемо само подвући да материјална заинтересованост трудбеника игра велику улогу у раз-

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма, изд. „Култура", стр. 502.

витку социјалистичке производње и учвршћивању социјалистичке организације рада.

То је друга особина друштвене организације рада у социјализму. Њу можемо резимирати овако: рад је постао обавеза и ствар части свакога за рад способног грађанина, према принципу: „Ко не ради не треба ни да једе"; сваком грађанину СССР осигурано је право на рад; најважнији потстрек на рад је принцип расподеле према раду.

3. СОЦИЈАЛИСТИЧКА РАДНА ДИСЦИПЛИНА

Најважнија особина друштвене организације рада у СССР је социјалистичка радна дисциплина. У капитализму дисциплина је средство за очување и подржавање експлоатације и угњетавања огромне већине од стране шачице експлоататора. То је окрутна дисциплина, којој се под претњом смрти од глади морају потчињавати радне масе.

Напротив, социјалистичка дисциплина одражава нове друштвене односе — односе другарске сарадње и узајамне помоћи радника слободних од експлоатација. Она је средство учвршћивања социјалистичког система. То је потпуно нова, свесна дисциплина самих трудбеника, организованих у социјалистичку државу.

Каквим се методима успоставља социјалистичка радна дисциплина?

Социјалистичка дисциплина се ствара и учвршћује пре свега методима убеђивања и васпитавања. Партија и совјетска држава васпитавају масе у духу свесног односа према раду и према производњи, развијају код њих осећање високе дисциплине и организованости. Велики рад на васпитању социјалистичке дисциплине међу трудбеницима спроводе државне организације — комсомол и синдикати.

Даље, социјалистичка дисциплина се заснива на материјалној заинтересованости трудбеника, на материјалном потстицању најбољих радника. Партија је раскринкала ситнобуржоаску реакционарну паролу изједнача-

вања у потребама, која води дезорганизацији производње. Награђивање према квантитету и квалитету рада јесте један од основних метода и услова социјалистичке дисциплине и организације рада.

Али није могуће ограничити се само на методе убеђивања и потстицања. Упоредо са овим методима потребно је и средствима принуде водити борбу с онима који нарушавају дисциплину. „Руковођење се обезбеђује методом убеђивања маса, као основним методом утицања партије на масе. Али то не искључује, него претпоставља принуђивање, ако је то принуђивање засновано на поверењу и подршци коју партији пружа већина радничке класе, ако се оно примењује на мањину, пошто се успело да се убеди већина.“[1]

Највећа у историји смена ропског рада радом за себе, за своје друштво, није се могла извршити без извесних трвења и тешкоћа, без примењивања силе према окорелим готованима, дембелима и дезорганизаторима међу самим радницима. Капитализам је оставио доста преживелих навика, укорењених у свести људи, а нарочито међу заосталим слојевима радничке класе, који би хтели претставити социјализам не као слободу од експлоатације, већ као слободу од рада. Управо из те средине долазе забушанти, ленивци и саботери, који избегавају да раде и настоје да држави дају што мање, а од ње да откину што више. Због тога борба за најстрожу дисциплину мора бити заснована не само на самодисциплини трудбеника, на другарском савезу и одговорности пред колективом. Она такође претпоставља метод принуде према назадним радницима, који не испуњавају свој дуг према земљи и који се клоне часног рада.

Лењин је говорио да се борба против недисциплинованости и разузданости не може водити само пропагандом и агитацијом, само организацијом такмичења, само избором организатора, — борбу је потребно водити и принудом. Лењин је захтевао да се изведе пред суд и непоштедно казни свако ко ремети радну дисциплину у ком му драго газдинству, у ком било послу.

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 139.

Питањима учвршћивања радне дисциплине друг Стаљин посвећује огромну пажњу.

„Ми морамо, најзад— говорио је он у априлу 1926 г. на конференцији лењинградске партиске организације, — повести кампању за ликвидацију забушантства у фабрикама и заводима, за подизање производности рада, за јачање радне дисциплине у нашим предузећима.“[1]

Ова Лењинова и Стаљинова указивања нарочито су важна за садашњицу. Отаџбински рат захтева гвоздену дисциплину, организованост и придржавање реда од сваког совјетског човека, од сваког радника и намештеника. Гвоздена дисциплина је основа за уредан и тачан рад свих наших предузећа и установа у позадини. Она је у позадини исто тако потребна као и на фронту. Свакога ко нарушава дисциплину треба сматрати за дезорганизатора позадине и кажњавати га према свој строгости закона ратног времена.

В. И. Лењин је за време грађанског рата писао: „Ако је рат постао неизбежан — онда све за рат, и за најмању неуредност и недостатак енергије мора се кажњавати по законима ратног времена. Рат је рат, и нико у позадини или на каквој било цивилној дужности не сме се клонити те обавезе.“[2]

У циљу учвршћења радне дисциплине Президијум Врховног совјета СССР издао је 26 јуна 1926 г. указ „О прелазу на осмочасовни радни дан, на седмодневну радну недељу и о забрани самовољног напуштања предузећа од стране радника и намештеника“. 26 децембра 1941 г. издат је указ „О одговорности радника и намештеника у предузећима ратне индустрије за самовољно напуштање предузећа“, а 15 априла 1943 г. — указ „О увођењу ратног стања на свим железницама“.

Самовољно напуштање ратне индустрије од стране радника и намештеника разматрају војни судови и кажњавају затвором од 5 до 8 година, а за службене преступе извршене у саобраћају железничари се отпуштају

---

[1] *Лењин* и *Стаљин*, Зборник материјала за изучавање историје СКП(б), св. III, стр. 66 (на руском).

[2] *Лењин*, Дела, св. XXV, стр. 29 (на руском).

са рада и шаљу на фронт у кажњеничке чете, ако не подлежу строжој казни.

Спровођење у живот ових указа било је један од најважнијих фактора који су утицали на увођење строге дисциплине и реда у производњи. На тај начин, задатак учвршћења социјалистичке дисциплине обезбеђује се поред метода убеђивања и потстицања такође и средствима принуде, при чему се у условима Отаџбинског рата овај задатак решавао ратним методима.

Један од главних метода за успостављање радне дисциплине јесте строго поштовање принципа индивидуалне управе. Индивидуална управа значи строгу потчињеност, тачну личну одговорност свакога за рад који му је поверен, концентрацију у рукама руководилаца свих нити управљања привредним животом предузећа.

Карактер сваке крупне машинске индустрије захтева безусловно и најстроже јединство воље, која управља заједничким радом стотина и хиљада људи. Још Маркс и Енгелс су подвлачили да при владавини крупне машинске индустрије уместо независне делатности појединих лица настаје комбинована делатност људи, која значи организацију, а организација је немогућа без ауторитета, без индивидуалне управе.

У свом знаменитом чланку „О ауторитету“ Енгелс је истицао: „... известан ауторитет, па ма на какав начин он био створен, а с друге стране, извесна потчињеност — независно од које то било друштвене организације — за нас су обавезни због материјалних услова под којима се врши производња и промет производа“.[1]

Тај ауторитет и потчињавање нарочито су потребни у условима совјетског система. Лењин је захтевао од совјетских привредних руководилаца да управљају производњом чврсто, без и најмањег колебања. Наше управљање, говорио је он, мора бити још строже, још чвршће него у капитализму.

У капитализму привредни руководиоци су страни и непријатељски радничкој класи, јер они управљају

Маркс и *Енгелс*, Дела, св. XV, стр. 136 (на руском).

„ЛЕСНО

производњом у интересу богаћења капиталиста. У нашем, совјетском систему, напротив, привредни руководиоци уживају поверење народа, јер они управљају привредом у интересу целога народа. Директор предузећа или начелник установе је претставник социјалистичке државе, слуга народа. Он је пуноправни руководилац, он у целини одговара за извршење плана, за стање ствари у предузећу и ред у производњи. Његовим наредбама и одлукама потчињавају се сви радници и намештеници предузећа или установе.

Принцип индивидуалног управљања спроводи се код нас у свим карикама народне привреде одозго до доле. Народни комесар, начелник главне управе, начелник пруге, директор предузећа, начелник фабричког одељења, мајстор, бригадир — сви командири производње, велики и мали, пуноправни су управници на свом сектору.

Принцип индивидуалног управљања потребно је ускладити са активним учешћем маса у управљању, са контролом одоздо. Сваки командир производње, организујући рад својих потчињених, мора увелико да се користи искуством, знањем и стваралачким способностима трудбеника, мора не само учити масе, него се и учити од маса, како то тражи друг Стаљин.

У ратним приликама компликовало се руковођење предузећима. Привредне организације су морале савлађивати знатне тешкоће ратног времена. Зато се од руководилаца захтева изузетна тачност и оперативност у њиховом привредном раду. Привредни апарат сад мора да ради брзо, тачно — по војнички. У свим предузећима, у свим главним управама и народним комесаријатима треба да се осећа дисциплина, прибраност, тачност и експедитивност. Све то значи да се у ратним условима захтева даље учвршћивање индивидуалне управе. Данас се у знатној мери повећава руководећа улога и одговорност средњих и нижих командира производње, нарочито мајстора, од којих у великој мери зависи успех производње.

То су најважнији методи успостављања социјалистичке радне дисциплине.

4. ОБЕЗБЕЂЕЊЕ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ РАДНОМ СНАГОМ. СТВАРАЊЕ ДРЖАВНИХ РАДНИХ РЕЗЕРВИ

Најважнији услов социјалистичке организације друштвеног рада јесте обезбеђење народне привреде радном снагом, њена планска репродукција и распоређивање. Сваки друштвени систем репродукује потребну му радну снагу на основу њему својствених закона развитка. У условима капитализма радна снага се репродукује стихиски. Један од извора њеног попуњавања је упропашћавање сељака и занатлија и њихово претварање од ситних сопственика у пролетере, принуђене да траже рада у индустрији.

Други извор попуњавања радне снаге у капитализму је осиромашење радничке класе, које ствара капиталистима могућност да експлоатишу не само одрасле раднике мушкарце, већ и жене и децу.

Трећи извор одакле капитализам црпи радну снагу је релативна пренасељеност. Отворени облик пренасељености сачињава армија незапослених.

Незапосленост, као што је познато, игра огромну улогу у стихиском механизму капиталистичке репродукције. Прво, резервна индустриска армија служи као извор за попуњавање радне снаге у периоду оживљавања и полета капиталистичке производње. Друго, армија незапослених је та која нове фабрике и заводе снабдева радним рукама. Треће, постојање незапослености је у рукама предузимача моћно средство за снижавање животног нивоа пролетаријата и за учвршћивање деспотске власти капитала над радничком класом. Услед тога је незапосленост неизбежни сапутник капитализма и услов његовог опстанка.

У СССР су ликвидирани капиталистички извори за попуњавање резерви радне снаге. Социјализам је заувек свршио са незапосленошћу и затворио све канале који су је хранили.

Прво, совјетска економика се развија по закону увећане репродукције на основу непрекидног пораста

производних снага. Закони увећане репродукције су непрекидни пораст производње у свим гранама народне привреде, пораст целокупног друштвеног богатства, и подизање материјалног и културног нивоа живота трудбеника.

Друго, употребљавање и распоређивање радне снаге у социјализму не врши се стихиски, већ плански и организовано од стране државе.

Треће, у совјетској економици нема и не може бити криза хиперпродукције, које периодички доводе до смањивања броја радника запослених у производњи, јер је социјализам ликвидирао основну противречност капитализма — противречност између друштвеног карактера производње и приватнокапиталистичког облика присвајања.

Четврто, нема више диференцијације сељаштва и његовог пропадања. Село је престало да буде извор незапослености, масовног бекства стотина и хиљада упропашћених сељака, који траже рада у градовима. Победа колхозног уређења је ослободила сељаке од кулачке експлоатације и обезбедила им имућан живот.

Најзад, пето, затворен је канал који је хранио незапосленост на рачун пропадања занатлија. Кооперисање занатлија и развитак социјалистичке индустрије отворили су широке могућности за примену рада занатлија.

На тај начин, у нашој земљи је потпуно ликвидирана незапосленост, заувек је свршено с бедом и упропашћавањем радних маса града и села, затворени су сви канали који су хранили незапосленост.

Задатак организованог припремања нових радника и стварања потребних радних резерви за народну привреду решава совјетска држава на плански начин. Држава је узела у своје руке репродукцију радне снаге и то је израз прогресивности социјалистичког начина производње у поређењу са капитализмом, коме је својствено упропашћавање радне снаге — те основне, главне производне снаге друштва. Треба подвући да се репродукција радне снаге у социјализму остварује плански и притом не само у индустрији и саобраћају, већ и у по-

љопривреди. Планско припремање нове радне снаге ми сматрамо као нужну и потпуно законити појаву, повезану са потребом да се ликвидира спонтаност у попуњавању радне снаге.

Још 1931 г. је друг Стаљин на саветовању привредних руководилаца истицао да више не треба рачунати на спонтаност у притицању радне снаге, — заједно са ликвидацијом незапослености у граду и беде на селу држава мора прећи на политику организованог регрутовања радне снаге, на њено планско припремање и распоређивање.

„Пре су обично радници сами ишли у заводе, у фабрике, — дакле, та ствар је ишла некако спонтано. А та спонтаност потицала је отуда што је постојала незапосленост, што је постојало раслојавање на селу, што је постојала беда, што је постојао страх од глади који је гонио људе из села у град... Напротив, ситуација се сада из основа изменила. И баш зато што се ситуација изменила, код нас више нема спонтаног прилива радне снаге. А шта се, заправо, изменило за то време? Прво, ликвидирали смо незапосленост, — дакле, уништили смо ону силу која је вршила притисак на »тржиште рада«. Друго, у корену смо поткопали раслојавање на селу — дакле, савладали смо ону масовну беду која је гонила сељака из села у град. Најзад, снабдели смо село десетинама хиљада трактора и пољопривредних машина, разбили кулака, организовали колхозе и дали сељацима могућност да живе и раде као људи. Сада се село не може више назвати мађехом за сељака. И баш зато што се оно више не може назвати мађехом, сељак је почео да остаје у селу, и код нас више нема нити »бежања мужика из села у град«, нити спонтаног прилива радне снаге.“[1]

Може се без претеривања рећи: да нисмо решили питање организованог регрутовања и припремања радне снаге, наша привреда не би могла функционисати и раз-

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 338.

вијати се и, према томе, читава ствар изградње социјализма била би доведена у питање.

Једна од најважнијих особина репродукције радне снаге у социјализму јесте стварање државних радних резерви.

Огромни пораст социјалистичке индустрије и читаве народне привреде захтева сталан прилив нових радника у угљенокопе, руднике, саобраћај, фабрике и заводе. Без непрекидног попуњавања радне снаге немогуће је успешно развијање наше индустрије. Довољно је напоменути да је број радника и намештеника у годинама друге пјатиљетке порастао више него за 4 милиона људи. План треће пјатиљетке предвиђао је повећање броја радника и намештеника од 27 милиона на 32 милиона, тј. за 5 милиона. Без обзира на систематско повећавање броја радника, наша је индустрија трпела оскудицу у радној снази. Нарочито велика потреба у радницима осећала се у за рад тешким и истовремено изванредно важним гранама индустрије, као што су индустрија угља, рударство, металургија и др.

Ради тога, да би се створиле потребне радне резерве за индустрију и саобраћај, Президијум Врховног совјета СССР издао је 2 октобра 1940 г. указ „О државним радним резервама СССР“.

Сагласно овом указу 1940 г. извршена је регрутација градске и колхозне омладине у занатске и железничке школе и школе за фабричко-заводску обуку. Године 1941 предвиђена је накнадна регрутација од 887 хиљада људи за занатске и железничке школе и школе за фабричко-заводску обуку.

Већ 1941 г. у нашој индустрији је попуњен број квалификоване радне снаге из редова оних који су свршили школу за фабричко-заводску обуку са 794 хиљаде људи.

„Мере партије и владе на стварању државних радних резерви имају огроман принципијелни значај за квантитативно и квалитативно формирање радничке класе, за даљи полет наше индустрије и за постављање

на чвршћу основу целокупног социјалистичког планирања народне привреде.“[1]

Нарочито широк замах добило је припремање радне снаге за време Отаџбинског рата. Рат је одвукао из производње знатан број квалификованих радника, а у исто време се проширио обим производње у читавом низу грана, у првом реду у ратној индустрији. Због тога је најважнији задатак у условима Отаџбинског рата било увлачење у производњу нових радних резерви те организација планског припремања и подизања квалификованих кадрова.

СССР располаже огромним радним резервама. Главни извор за попуњавање радне снаге данас су:

1. Систем државних радних резерви, који је још пре рата створен на иницијативу друга Стаљина. За време рата школе за фабричко-заводску обуку, као и занатске и железничке школе, дале су нашој индустрији и саобраћају око 2 милиона обучених радника. Ми никада пре рата нисмо имали тако огромно планско попуњавање радне снаге.

2. У сагласности са указом Президијума Врховног совјета СССР од 26 децембра 1941 г. и са указом од 13 фебруара 1942 г. — мобилизација за рад способног градског становништва за производњу и грађевинарство, а исто тако обавезивање радника и намештеника на сталан рад у предузећима ратне индустрије и у гранама које јој служе.

3. Регрутовање радне снаге у граду и на селу од младића, домаћица итд.

Наведене мере су обезбедиле нашој индустрији сталне кадрове радника и имале су првостепени значај за пораст и учвршћење ратне привреде. Потребно је при томе подвући да се данас задатак попуњавања радничких кадрова решава војничким методима. Совјетска држава плански мобилише и распоређује радну снагу, обезбеђујући њоме у првом реду најважније гране тешке ратне индустрије, производњу машина за ратне

[1] *Вознесенски,* Привредни резултати 1940 г. и план развитка народне привреде СССР за 1941 г., Госполитиздат, 1941, стр. 30 (на руском).

сврхе и саобраћај. Данас држава одређује знатан број радне снаге за обнову народне привреде у областима ослобођеним од немачке окупације.

Али није било доста наћи нове начине за попуњавање радне снаге, требало је још обучити раднике и дати им стручну квалификацију. И те задатке је наша држава успешно решила. Осим школа и завода за државне радне резерве, у предузећима је било организовано припремање радника на курсевима за масовну стручну обуку, у стахановским школама, а увелико је била примењивана индивидуална обука новајлија од стране старих искусних радника као и други начини спремања радничких кадрова. „Нови милиони совјетских људи стали су уз машине, савладали најсложеније професије, постали мајстори свога посла“ *(Стаљин)*.

5. СОЦИЈАЛИСТИЧКО ТАКМИЧЕЊЕ И ЊЕГОВА ВИША ЕТАПА — СТАХАНОВСКИ ПОКРЕТ

Основни метод друштвене организације рада у СССР јесте социјалистичко такмичење. Задатак социјалистичког такмичења је узајамно помагање трудбеника у друштвеној производњи, настојање да се они који заостају уздигну на ниво напредних и да се постигне опште подизање производности рада.

Социјалистичко такмичење коренито се разликује од буржоаске конкуренције. Буржоазија и њени идеолози на све начине уздижу приватну предузимљивост и конкуренцију, сматрајући да једино оне одговарају „унутрашњој природи“ човека и дозвољавају му да развије своје способности и даровитости. У ствари, конкуренција која настаје из приватне својине над средствима за производњу није ништа друго него борба свих против свих, богаћење шачице експлоататора на рачун уништења огромне већине ситних произвођача. Конкуренција настаје из раштрканости произвођача и изражава непријатељске односе како међу различитим класама друштва, тако и у самој једној класи.

Пошто је уништио конкуренцију заједно са приватном својином над средствима за производњу, социјализам нипошто не гуши личну иницијативу и такмичење маса. Напротив, управо социјализам, како је истицао Лењин, први пут ствара могућност да се такмичење примени заиста широко, заиста у масовним размерама, да би радници могли „доћи до изражаја, развити своје способности, испољити таленте, који имају у народу нетакнуто врело, а које је капитализам газио, давио, гушио на хиљаде и милионе“.[1]

„Социјалистичко такмичење и конкуренција — према дефиницији друга Стаљина — претстављају два потпуно различита принципа. Принцип је конкуренције: *пораз и смрт једних,* победа и господство других. Принцип је социјалистичког такмичења: другарска *помоћ* заосталима од стране напредних, с тим да се постигне *опште* уздизање. Конкуренција каже: *дотуци заостале* да би учврстио своје господство. Социјалистичко такмичење каже: једни раде рђаво, други добро, трећи најбоље, — *сустижи најбоље* и постижи *опште уздизање.*“[2]

Принцип социјалистичког такмичења је могао настати само на основу нових, социјалистичких односа у производњи, при којима нема експлоатације и експлоатисаних, нема приватних сопственика који присвајају плодове туђег рада. Овај принцип могао је да израсте само на основу нових радних односа међу људима, као односа другарске сарадње и социјалистичке узајамне помоћи.

Значај социјалистичког такмичења састоји се у томе што је то комунистички метод изградње социјализма, „... она *полуга* помоћу које је радничка класа позвана да преокрене читав привредни и културни живот земље на бази социјализма“.[3] Партија и совјетска држава су још од првих месеци совјетске власти поставиле задатак да се организује такмичење као један од наред-

---

[1] *В. И. Лењин—Ј. В. Стаљин,* О социјалистичком такмичењу, изд. „Култура“, 1946, стр. 141.
[2] Исто, стр. 143.
[3] Исто, стр. 142.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„ВЛАДЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

них и најважнијих задатака социјалистичког преуређења друштва.

Социјалистичко такмичење је прошло знаменит пут од првих комунистичких суботника до вишег ступња развитка — до стахановског покрета. То је била она снага помоћу које је наша земља ликвидирала своју техничку и економску заосталост, створила моћну социјалистичку индустрију и наоружала своју Црвену армију првокласним техничким средствима одбране. Нарочито велики значај има социјалистичко такмичење у условима Великог отаџбинског рата. Рат је, као што је познато, захтевао допунску мобилизацију наших економских средстава и могућности, као и максимално напрезање свих снага совјетског народа.

Социјалистичко такмичење, које се широко развило за време рата, било је израз снажног патриотског полета радних маса, које су савлађивале све тешкоће и препреке на путу подизања производности рада.

Ново у такмичењу је то што се оно раширило у облику свесавезног социјалистичког такмичења.

Свесавезно социјалистичко такмичење настало је као одговор на првомајску заповест друга Стаљина, у мају 1942 г., на иницијативу радника металургиске индустрије и индустрије авиона и тенкова. Прошло је око три године свесавезног социјалистичког такмичења. За то време оно се раширило по читавој земљи, по свим областима, покрајинама, републикама, захватило је све гране народне привреде, сва предузећа и колхозе, сву главну масу трудбеника наше земље. Никада још такмичење у нашој земљи није имало такав доиста џиновски замах. Такмичење је добило најразличитије облике: индивидуално такмичење, такмичење смена, такмичење радника почетника, такмичење по професијама, такмичење за спајање професија, комсомолско-омладинске бригаде, фронтовске бригаде итд. Оно је, као никада раније, стварно постало општенародни масовни покрет. А снага такмичења је — у његовој масовности.

О томе колико масован карактер је узело социјалистичко такмичење у данима Отаџбинског рата говоре следећи подаци: у индустрији авиона, на пример, такми-

чењем је обухваћено 85% радника, у индустрији наоружања — 86%, у индустрији муниције — 86%, у индустрији гвожђа — 87%, у индустрији средњих машина — 83%, у индустрији нафте — 80%, у текстилној индустрији Центра — 90%, у индустрији обуће — 86%, на железницама Центра — 89% итд.[1]

Свесавезно социјалистичко такмичење, као и све у нашој земљи, потчињено је сада једном циљу — коначном уништењу непријатеља и што бржој победи над хитлеровском Немачком. Инспирисани тим тежњама, совјетски људи неуморно раде, сносећи мушки тешкоће и патње које је рат проузроковао. То се одражава у самопрегорном раду, у повећању производње, у порасту производности рада.

Резултати свесавезног социјалистичког такмичења за протекле три године откако је организовано показали су да наша индустрија и целокупна народна привреда из месеца у месец све даље побољшавају свој рад, дајући Црвеној армији све више оружја, муниције, опреме и намирница. Многа предузећа која раније нису испуњавала државни план постала су најбоља предузећа земље. Знатно је порасла и производност рада.

Главна садржина свесавезног социјалистичког такмичења — то је борба за премашивање плана, за повећање производности рада, за најстрожу штедњу материјала, за побољшање квалитета производње.

Ево, на пример, обавеза коју је у новембру 1944 г. примио колектив завода № 70, који носи име Владимира Илића:

„1. Испунити план 11 месеци пре рока, а годишњи план производње муниције до 5 децембра — дана Стаљинског устава, увећавајући производњу 1944 г. према 1943 г. за 60%.

2. У току IV тромесечја савладати производњу компликоване врсте муниције која изискује много труда и премашити задатак постављен од владе за ту врсту муниције.

---

[1] *В. Кузњецов,* Две године свесавезног социјалистичког такмичења, „Правда“ од 8 маја 1944 г.

3. У новембру увести нова бескрајна платна у три реда.

4. Појевтинити цену коштања граната у поређењу са прошлом годином најмање за 25%.

5. Увећати производњу на једног радника према прошлој години најмање за 30%.“[1]

У току такмичења његова се садржина стално мења, богатећи се новим показатељима. Тако радници — учесници у такмичењу — узимају на себе обавезу не само да ће премашити норме, већ да ће постићи и уштеду у утрошку материјала, сировина, инструмената, електричне енергије итд.; у уговорима квалификованих радника појавиле су се обавезе за обучавање нових радника итд.

Најважнији принципи социјалистичког такмичења јесу конкретност обавеза, широка јавност, упоређивање резултата рада и унапређивање победника. Сад не постоје, по правилу, никакве опште обавезе; све обавезе носе потпуно конкретни карактер, и те се обавезе систематски проверавају, из дана у дан, а за целу земљу — сваког месеца. Ток такмичења пажљиво прати читава наша земља. ВЦСПС* и народни комесаријати сваког месеца сумирају резултате такмичења и публикују их. Победницима се предају почасне прелазне црвене заставе Државног комитета одбране, ЦК СКП(б), ВЦСПС и народних комесаријата, а исто тако и новчане премије. У предузећима су установљене „Почасне табле“, „Почасне књиге“ и „Почасне похвалнице“.

То су основне особине социјалистичког такмичења у условима Отаџбинског рата.

Захваљујући социјалистичком такмичењу наша индустрија, пољопривреда и саобраћај су постигли за време рата озбиљне успехе. Социјалистичко такмичење је знатно подигло рад свих грана народне привреде, припомогло испуњењу и премашењу планова производње пре рока, непрекидном порасту производности рада и снижењу цене коштања производње.

---

[1] „Правда“ од 4 новембра 1944 г.

* Свесавезно централно веће синдиката. — *Ред.*

Стахановски покрет је виша етапа социјалистичког такмичења. Наставши 1935 г. у индустрији угља Донбаса, оно је било почетак свенародног покрета за нови, виши ниво производности рада, за најбоље искоришћавање технике.

Оснивач тога покрета био је Алексеј Стаханов. 30 августа 1935 г. у руднику „Централно Ирмино" он је ископао у једној смени 102 м³ угља, премашивши обичну норму вађења за 5—6 пута. Одмах после тога стахановски покрет се широко развио у свим гранама народне привреде. Већ почетком 1938 г. број стахановаца чинио је око четвртину свих радника.

Стахановски покрет био је условљен целокупним претходним током развитка наше земље. Главни извори његовог настајања и брзог ширења били су, како је рекао друг Стаљин, побољшање материјалног положаја радника, отсуство експлоатације у СССР, постојање нове технике у предузећима и стварање нових кадрова способних да овладају техником и да је унапреде.

Друг Стаљин је у говору на I свесавезном саветовању стахановаца 17 новембра 1935 г. изложио суштину и значај стахановског покрета указавши на следеће карактеристичне црте тог покрета:

Прво, стахановски покрет је израз нове, више етапе социјалистичког такмичења зато што је он повезан са новом техником и што га претстављају нови људи који су освојили ту технику. Без нове технике и без људи који су овладали техником, стахановски покрет не би се могао замислити.

Друго, стахановски покрет имао је за циљ да превазиђе старе норме и савлада стара схватања о искоришћавању технике, као и то да се постигну више техничке норме и пројектују већи капацитети. Он је зато у својој основи дубоко револуционаран и позван је да изврши револуцију у нашој индустрији.

Треће, стахановски покрет припрема услове за прелазак од социјализма на комунизам, јер он садржи у себи клице управо таквог културно-техничког подизања радничке класе наше земље, које мора довести до неви-

ђеног пораста производне снаге друштвеног рада и уништења супротности између умног и физичког рада.

Стахановски покрет је одиграо веома важну улогу у успешном остварењу другог петогодишњег плана развитка народне привреде. Производност рада је за време друге пјатиљетке порасла за 82%. Задатак даљег развитка стахановског покрета састојао се у томе да искуство рада најбољих стахановаца буде приступачно широким масама радничке класе.

У чему се састоји суштина стахановских метода рада?

Стахановски покрет значи, пре свега, корениту промену у организацији рада: правилна подела рада у производњи, одвајање помоћних операција, које ослобађају време квалификованих радника за компликованије радове, правилно одабирање и распоред радне снаге, смишљена организација радних метода и покрета, потпуно искоришћавање радног дана.

У основи организације рада лежи правилна подела рада и његова специјализација. Јасан пример такве поделе рада дао је Стаханов. Он је одвојио рад подграђивача од рада копача и тиме постигао невиђену производност рада.

Сада, у данима Отаџбинског рата, многи стахановци који обучавају новајлије иду путем максималног рашчлањивања процеса рада. То дозвољава младим, неискусним радницима да брже изуче производну квалификацију, а квалификованим радницима да премашују норму.

Навешћемо пример.

У заводу где је директор друг Комаров, у бригади Клавдије Канурске, читав процес монтирања електричног чвора подељен је на шест засебних операција, — према броју људи у бригади:

1) пуњење (зарезивање жице и њихово стављање у цеви);

2) постављање гумених цеви, прстења и капака;

3) монтирање на лампу, проверавање на искру и стављање жига;

4) монтирање (после летовања) разводника и обавијање колектора;

5) загревање колектора, летовање и обележавање жица;

6) поновно проверавање и предаја чвора одељењу техничке контроле.

Свака од тих операција стално је везана за поједине чланове бригаде. Таквом поделом операција и специјализацијом рада постигло се следеће: постављање цеви и капака трајало је 22 минута мање него раније; за 17 минута брже се свршавала операција проверавања на искру и још 2—3 минута је уштеђено на другим операцијама. Тако је на монтирању сваког чвора учињена уштеда времена од 45 минута. То је омогућило да идући дан цела бригада испуни задатак не за 110, него за 200%.

Други пример.

У низу предузећа оштрење сечива не врше сада радници који раде на машинама алатљикама, него специјално за то одређени радници, што омогућава радницима на машинама алатљикама да обраде више детаља. Таквих је много. Сви они сведоче о томе да се, благодарећи правилној подели рада, дељењем појединих помоћних операција од главних постиже већа производност рада.

Даље, стахановски покрет значи корениту промену у организацији радног места: благовремена припрема инструмената, материјала, цртежа, правилна организација снабдевања радног места њима, рационално смештање инструмената и детаља, бољи размештај уређаја итд.

У своје време Стаханов је увео корениту промену у организацији радног места копача путем проширивања ускопа. Раније је његов отвор био подељен на осам кратких ускопа, у смени је радило по 10 копача, који су сметали један другом. Ради тога да се боље, производније искористи радно време требало је продужити ускоп и направити уместо осам кратких ускопа 3—4 ускопа са минималним бројем копача од 4—5 људи.

За време рата многи стахановци су смишљеном организацијом свога радног места постигли велики пораст производности рада. Они су са радног места очистили све сувишно, непотребно, увели специјалне ормаре за инструменте, постигли благовремено добивање инстру-

мената и материјала на радно место и њихово правилно смештање.

Ево како је организован радни дан најбољих стахановаца завода за производњу машина. Они на рад долазе неколико минута пре сирене, проверавају машине и апарате и подмазују их; затим распоређују инструменте и детаље тако да им увек буду „при руци"; пошто провере машине и апарате и пошто су инструменти и детаљи распоређени на своја места, приступају раду. Пре одласка с рада они очисте машине, проверавају број поруџбина за идући дан, спремају радне инструменте итд. При таквом реду ствара се известан ритам у раду, избегавају се непотребни покрети и трчкарање за инструментима и детаљима. Многи стахановци који су ишли тим путем постигли су нагло повећање производности рада и премашивање норми.

Побољшање организације рада захтева од командира производње непрестану бригу о благовременом припремању радног места. Задатак повећања производности рада — говорио је Михаило Ивановић Калињин — захтева од наших руководилаца индустрије да за то створе одговарајуће околности. Руководилац који није обезбедио брзо издавање инструмената, материјала и цртежа радницима и благовремено издавање налога за машину кочи рад предузећа.

Стахановски покрет претпоставља, даље, непрекидно усавршавање технологије производње; боље искоришћавање уређаја, измену начина обраде, тј. убрзавање резања, бушења, итд., затим рационализацију технолошких процеса, напосе широко искоришћавање апарата који смањују утрошак времена за обраду и за помоћне радове.

Своје прве рекорде производности рада фрезер Гудов је постигао углавном усавршенијим начином обраде. После ревизије норми, када је начин резања релативно устаљен, требало је тражити начин за повећање производности рада помоћу рационализације технолошких процеса.

Рационализација технолошких процеса нарочито је важна у условима рата. За време рата извршене су нај-

крупније промене у технологији производње. Рационализирајући свој рад, примењујући нове апарате, стахановци ратног времена су постигли видне успехе.

У периоду Отаџбинског рата многи напредни људи земље награђени су због усавршавања метода производње високим и почасним звањем носилаца Стаљинове награде. Међу њима су рудари Алексеј Семиволос, Иван Завертајло, Иларион Јанкин, фрезер Димитриј Босиј, ливци челика Ибрахим Ваљејев и Александар Чалков, копач Миронов, машинист Николај Луњин, стругар Смирнов и др. То су врсни мајстори социјалистичког рада, новатори производње.

На пример, Алексеј Семиволос извршио је праву револуцију у рударству. Радећи у Бакаљским рудницима он је путем откопног бушења повећао производност рада за неколико десетина пута. 1942 г. Семиволос се обавезао да ће испунити три годишње норме, а испунио је више од четири ѝ по. 1943 г. он се обавезао да ће свакодневно дати четири норме, а просечно је давао око шест норми за смену. Неких дана Семиволос и његови ученици су давали сваки по неколико хиљада процената норме.

Бушач Завертајло, пошто је усавршио метод откопног бушења, испуњава месечну норму за 500%. Друг Завертајло је пренео своје методе и на многе друге. Висока Гора има 80 следбеника Завертајла, који дају за смену по 10 и више норми производње.

Познати бушач Иларион Јанкин још до јесени 1943 г. испунио је четири годишње норме. Сада друг Јанкин учи рударе бакарних рудника стахановским методима рада.

Уралски фрезер Димитриј Босиј, усавршивши направе за обраду метала и правилно подешавајући фрезе, постигао је систематско свакодневно испуњавање десет норми. Својим рекордом друг Босиј је ударио темељ покрету хиљадаша. Почетком 1943 г., применивши оригиналну многострану направу, он је постигао нови славни рекорд производности рада — испунио је за смену 62 норме (6.200%). Радећи на три машине, друг Босиј је вршио истовремено 22 операције, при чему је на две

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

хоризонталне фрез-машине обрадио по три детаља на свакој. То је било могуће само благодарећи усавршавању технологије производње, а нарочито благодарећи увођењу апарата. Апарати играју изванредно важну улогу у усавршавању технологије производње и повишењу производности рада. Напорима мишића не може се испунити норма за хиљаду и утолико пре не за шест хиљада процената, а примена апарата дозвољава да се без нарочитих напора снаге постиже тако висока производност рада.

На тај начин, стахановски покрет значи организовање рада на нов начин, значи правилну поделу рада у производњи, ослобођавање квалификованих радника од другостепених припремних радова, рационализацију технолошких процеса, бољу организацију радног места.

Али стахановци се не ограничавају на набројане мере. Они износе нове начине, нове методе рада. Ти методи стахановског рада, спојени са дубоким познавањем технологије производње, приступачни су многим радницима и већ су постали својина широких слојева радничке класе. Ми имамо у виду, пре свега, такве облике и методе стахановског покрета као што су рад на више машина и спајање професија.

Још пре рата се у нашој земљи широко развио овај облик стахановског покрета. Рад на више машина настао је 1939 г. у Уралмашу и у Харковском заводу за израду машина алатљика. Његова суштина се састоји у томе да један радник ради на две или више машина, при томе често различитих типова, или да један високо квалификовани радник уз помоћ својих помоћника ради на целој групи машина или агрегата. То омогућава да се радни дан потпуно искористи, да се повећа искоришћавање уређаја и ослободи радна снага за друге секторе народне привреде, што је необично важно у условима рата. Покрет за рад на више машина добио је сада огроман замах. У многим крупним предузећима стахановци који раде на више машина броје се на стотине, па чак и на хиљаде. Тако, на пример, у Горковском аутомобилском заводу, који носи име Молотова, више од хиљаду радника прешли су на рад на више машина.

Истовремено са радом на више машина настало је и спајање професија. Спајање професија органски је израсло из рада на више машина. Радник-стахановац који је прешао на рад на неколико машина различитих типова морао је изучити и неколико професија, што захтева знатно подизање техничког нивоа.

Облици спајања професија сасвим су различити. Овамо спадају: спајање рада у основним производним секторима, на пример, на различитим машинама у производњи машина; спајање у помоћним радовима, на пример, спајање професија бравара и електромонтера; спајање основних производних функција са функцијама послуживања, на пример, спајање професије оператора (стругара) са послуживањем машине — регулисањем, подмазивањем, оправком итд. Ово спајање има ванредно важан значај за време рата. Оно сачињава основицу луњинског покрета који се највише раширио у железничком саобраћају. Машинист Новосибирске железнице Николај Луњин, не задовољавајући се својим примерним радом у управљању локомотивом, организовао је да снагама своје бригаде изврши велики део рада на оправци локомотиве, који су раније у ложионици вршиле специјалне бригаде за оправке. Чланови Луњинове бригаде су потпуно овладали не само својом главном професијом, већ и граничном специјалношћу — браварским послом.

Луњинови методи рада за време рата су се широко примењивали у индустриским предузећима. Ту су они били најважније средство за борбу против непотребног стајања машина и недостатака радне снаге. Стахановци великог броја предузећа сами су почели оправљати свој уређај, отстрањујући својим снагама различите неисправности и кварове у његовом раду.

Стахановски покрет је у условима Великог отаџбинског рата добио нов потстрек за свој развитак, откривајући моћне изворе за даљи пораст производности рада. Норме производности рада које су постигнуте у мирно време постале су недовољне. Совјетски патриоти истичу нове норме које одговарају захтевима ратног времена. Радити за двојицу, за тројицу — то је парола

најбољих стахановаца. За време рата су стотине хиљада радника и радница постали стахановци. Широко се развио покрет двостотинаша и тростотинаша, дајући из дана у дан најмање две-три норме. Знатно је порастао број оних који раде бржим темпом међу топионичарима челика, грађевинарима и радницима који врше оправке. Број стахановаца према општем броју радника у индустрији авиона достигао је 39%, у индустрији наоружања — 38%, у индустрији нафте — 42%, у индустрији обуће — 44%, у текстилној индустрији Центра — 34% итд.[1] Порастао је број стахановаца и ударника и у заводима других грана народне привреде. Све су то стахановци ратног времена, људи који се нису сагласили с ранијим нормама, људи за које не постоје несавладљиве тешкоће у производњи.

Стахановски покрет, који се нарочито широко развио у периоду Отаџбинског рата, унео је много новог у организацију рада. Један од нових облика стахановског покрета биле су фронтовске бригаде. Фронтовске бригаде су најпре настале крајем 1941 г. у заводима Урала и у заводима града Горкога и брзо су се раширилe на многа предузећа у земљи. У августу 1943 г. у предузећима Московске области радило је 5.459 фронтовских бригада, у Горковској области — 1.800, у Свердловској области — 1.350 итд. Одлика у раду фронтовских бригада је њихова неукротива тежња за усавршавањем метода рада, за побољшањем производње, за сједињавањем самопрегорног рада са смелим новаторством и иницијативом. Назив фронтовске бригаде додељује се оним бригадама које су испуниле програм производње најмање за 150% у току два претходна месеца и дају производњу високог квалитета, штеде материјал, сировине и електричну енергију. За фронтовске бригаде карактеристична је гвоздена дисциплина и по војнички тачна организација рада у производњи.

Године 1943, на иницијативу раднице Прве државне фабрике кугличних лежаја Екатерине Барашникове,

---

[1] *В. Кузњецов,* Две године свесавезног социјалистичког такмичења, „Правда“ од 8 маја 1944 г.

развио се патриотски покрет комсомолско-омладинских бригада за увећање производње са мањим бројем радника. Почетком 1944 г. у индустриским предузећима и саобраћају било је већ 70.327 омладинских бригада, у којима је радило више од пола милиона младих радника. Само 12.994 бригаде су ослободиле више од 48 хиљада радника, при чему те бригаде не само да нису смањиле производњу, већ су је, напротив, повећале. На који начин омладинске бригаде систематски ослобађају раднике и дају већу производњу?

Пре свега, тако да потпуно искоришћавају радни дан, затим прелазом на рад на више машина и остваривањем рационализаторских предлога. На пример, комсомолско-омладинска бригада Барашникове, не смањујући производњу, у два маха је смањила састав бригаде на рачун тога што су чланови бригаде прешли на рад на две машине. Бригада друга Батурина (завод чији је директор друг Сафронов) израдила је и увела специјални инструмент, чијом применом је стругар Лаврентјев испунио норму за 9.270%, а при даљем усавршавању тога инструмента — за 27.900%. Отуда је појмљиво какав огроман значај има овај покрет за побољшање организације рада и пораста његове производности.

Данас се у нашим предузећима увелико развило искуство Јегора Агаркова, бригадира фронтовске бригаде за производњу тенкова. На предлог друга Агаркова извршене су основне измене у организацији рада и производње тенковских кула. Као резултат тога показало се могуће да се споје бригаде заваривача и монтера под руководством једног бригадира, да се споје два одељка и самим тим ослободе три мајстора, два бригадира и два квалификована радника. Са неколико људи повећана бригада почела је давати већу производњу. Иницијатива бригадира друга Агаркова има велики значај за производњу. Повећање бригада, одељака и одељења и прелаз на производњу с мањим бројем људи омогућавају да се ослободе хиљаде квалификованих радника за друге одељке производње и да се знатно подигне производност друштвеног рада.

Придајући велики значај стахановском покрету и његовим новим облицима, ми ипак не смемо умањити улогу такмичења целокупне масе радника и то обичних и средњих радника, јер пораст индустриске производње зависи од тога да ли сви радници испуњавају своје норме и да ли се повећава производност њиховог рада. Ето зашто је питање о повећању производности рада целокупне масе радника главно, одлучујуће питање економике производње.

6. ПРОИЗВОДНОСТ РАДА У СОЦИЈАЛИЗМУ

Лењин и Стаљин уче да је производност рада у крајњој линији — најважнија, најглавнија ствар за победу новог друштвеног система. У порасту производности рада огледа се развитак производних снага, пораст друштвеног богатства и учвршћење привредне и војне моћи наше отаџбине.

Капитализам је победио феудализам зато што је пружао више простора развитку производних снага и што је подигао производност рада на виши степен. Социјализам побеђује капитализам развијајући такву производност рада која се у буржоаском систему не може замислити. То се постиже благодарећи ослобођењу производних снага друштва од окова и ланаца експлоатације те развијању стваралачке иницијативе и силног радног полета милионских маса.

„Зашто социјализам може, мора и зашто ће неминовно победити капиталистички привредни систем? — говорио је друг Стаљин на I Свесавезном саветовању стахановаца. — Зато што може дати више обрасце рада, вишу продуктивност рада него капиталистички привредни систем. Зато што може дати друштву више производа и што може друштво учинити богатијим него што то може капиталистички привредни систем.“[1]

Шта значи пораст производности рада? Под подизањем производности рада Маркс је подразумевао уоп-

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 497.

ште сваку промену у процесу рада која скраћује радно време, друштвено потребно за производњу робе. Другим речима, повећање производности рада омогућава да се уз мањи утрошак рада произведе већа количина производа.

Производност рада је условљена целим низом фактора: стањем науке и технике, друштвеном организацијом рада и производње, квалификацијом радника итд.

„Производну снагу рада — пише Маркс — одређују разне околности, између осталог просечни ступањ умешности радника, ступањ развића науке и њезине технолошке примењивости, друштвена организација процеса производње, обим и делотворност средстава за производњу, и *природне околности*.“[1]

Повећање производности рада повезано је са одређеном интензивношћу рада. Али за разлику од капитализма, који повећава производност рада упосленог радника пре свега на рачун огромног пораста интензивности његовог рада, у социјализму подизање производности рада првенствено се врши на рачун побољшања техничких средстава производње, која олакшавају рад радника и при просечној норми интензивности рада подижу његову производност.

Најважнији услов повећања производности рада у условима социјалистичке привреде јесте пораст и учвршћивање материјалне основице социјализма — крупне машинске индустрије.

„Повећање продуктивности рада — писао је Лењин — захтева, пре свега, да се обезбеди материјална основа крупне индустрије: развитак производње горива, гвожђа, индустрије машина, хемиске индустрије.“[2]

Овај услов је у СССР већ остварен. За време стаљинских пјатиљетки у нашој земљи је углавном завршена техничка реконструкција целокупне народне привреде, свих њених одлучујућих грана, а на првом месту тешке индустрије. Према техници производње, према

---

[1] *Маркс*, Капитал, св. I, изд. „Култура“, стр. 8.

[2] *В. И. Лењин—Ј. В. Стаљин*, О социјалистичком такмичењу, изд. „Култура“, 1946, стр. 36.

„РАДОЈ ДОНАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

степену у ком је индустрија опремљена новом техником, СССР је постао најнапреднија земља на свету. Даље побољшање технике, нарочито у условима рата, — пораст механизације и аутоматизације производње, увођење напредне технологије, уз стахановско искоришћавање технике, — ствара одлучујуће предуслове за још већи пораст производности рада.

Други услов производности рада јесте пораст просветног и културног нивоа масе становништва.

За време стаљинских пјатиљетки уведено је опште обавезно школовање, повећао се број ученика у основним, средњим и високим школама, јако се проширила мрежа школа за фабричко-заводску обуку, мрежа занатских школа, техничких кружока, многи радници су свршили ниже техничке школе итд. Пораст културног нивоа радника омогућава им да брже савлађују нову технику и допуњују своје техничко образовање, што је главни услов за непрекидно повећавање производности рада.

Даље, важни фактори пораста производности рада, како је истицао Лењин, јесу повећање дисциплине трудбеника, умешност у раду, интензивност рада и његова боља организација. У погледу учвршћивања радне дисциплине, потпуног искоришћавања радног дана и боље организације рада у СССР су постигнути огромни успеси. У годинама мирне изградње трудбеници наше земље су под руководством бољшевичке партије развили социјалистичко такмичење, ударништво и стахановски покрет и показали примере свесности, самопрегора и херојизма у раду; са највећим ентузијазмом трудбеници су градили фабрике и заводе, правили путеве, копали канале, стварали колхозе и совхозе, претворивши нашу отаџбину у јаку, неразориву тврђаву. Реферишући о резултатима прве пјатиљетке, друг Стаљин је рекао:

„Где су оне основне снаге које су нам, упркос свему, обезбедиле ту историску победу?

То је, пре свега, активност и самопрегор, ентузијазам и иницијатива милионских маса радника и колхозника, који су, заједно с инжењерским и техничким снагама, улагали огромну енергију у развијање социјали-

стичког такмичења и ударништва. Не може бити сумње да без те околности не бисмо могли постићи циљ, да не бисмо могли кренути ни корак напред.“[1]

У условима Великог отаџбинског рата нарочито се јасно испољио херојски, самопрегорни рад совјетских људи. Цео совјетски народ је живео с једном мисли, с једним настојањем — све за фронт, све за победу. Наши радници су испуњавали и премашали утврђене државне планове, пуштали у погон нове заводе, високе пећи и електричне централе, у невиђено кратким роковима обнављали индустрију у областима ослобођенима од непријатеља. Совјетско сељаштво испољавало је истински радни херојизам снабдевајући Црвену армију и земљу храном, а индустрију сировинама. Совјетска интелигенција указивала је руководећу помоћ радницима и сељацима при развијању производње за задовољавање потреба Црвене армије. Радни подвизи совјетских људи омогућили су победоносну офанзиву Црвене армије.

„Може се с пуним правом рећи — рекао је друг Стаљин — да ће пожртвовани рад совјетских људи у позадини ући у историју, напоредо с херојском борбом Црвене армије, као беспримеран подвиг народа у одбрани отаџбине.“[2]

Горе наведени фактори пораста производности рада показују каквим огромним преимућствима располаже социјалистички систем народне привреде у погледу повећања производности рада.

Социјалистичко уређење већ је обезбедило ниво производности рада који је у Русији пре револуције био недостижив. У царској Русији услед њене техничке и економске заосталости производност радниковог рада била је неколико пута нижа него у развијеним капиталистичким земљама. Лењин је подвлачио да је ниво производности рада у Русији био 1908 г. нижи него у САД 1860 г. када је тамо још постојао робовски рад.[3]

---

[1] *Стаљин*, Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 401.

[2] *Стаљин*, О Великоме отаџбинском рату Совјетскога Савеза, изд. „Култура“, 1947, стр. 114.

[3] *Лењин*, Дела, св. XVI, стр. 343 (на руском).

За време империјалистичког и грађанског рата производност рада је нагло пала. Производња на једног радника 1920 г. била је само 20% у поређењу са нивоом 1913 г. У периоду обнове партија је развила огроман рад на подизању производности рада, што је омогућило да се 1926 г. не само постигне, него и превазиђе предратни ниво. Али то је био ниво заостале Русије. Да би се та заосталост савладала, било је потребно да се повећа производност рада.

Године 1929 друг Стаљин је у чланку „Година великог преокрета" писао:

„Тешко да се може сумњати у то да је једна од најважнијих чињеница, ако не и најважнија чињеница наше изградње у последњој години било то што нам је пошло за руком да постигнемо *одлучан преокрет* у области продуктивности рада."[1]

Нарочито брзим темпом је расла производност рада у периоду стаљинских пјатиљетки. За време прве и друге пјатиљетке у СССР, услед техничке реконструкције народне привреде, веће снабдевености енергијом и веће механизације рада, снажног културно-техничког подизања радничке класе и развијања социјалистичког такмичења и стахановског покрета, производност рада је достигла такав ниво, који далеко иза себе оставља производност рада царске Русије. Годишња индустриска производња на једног радника у СССР 1937 г. била је просечно 3,3 пута већа него 1913 г., а производња радника за један час (узимајући у обзир дужину радног дана) стварно се повећала за 4,5 пута. За време прве пјатиљетке производност рада у индустрији се повећала за 41%, за време друге пјатиљетке порасла је још за 82% (према задатку од 63%). План треће пјатиљетке је предвиђао даљи пораст производности рада у индустрији за 65%, у грађевинству — за 75%, у железничком саобраћају — за 32%, и у воденом саобраћају — за 38%. То значи да се, при општем прирасту индустриске производње у трећој пјатиљетки за 88,5 милијарди рубаља, на рачун повећања производности рада предвидео при-

---

[1] *Стаљин*, Питања лењинизма, изд. „Култура", стр. 272.

раст од 62 милијарде рубаља (остали прираст одлазио је на рачун повећања броја радника). Према томе, сваки проценат увећања просечне производње у трећој пјатиљетки морао је износити 950 милиона рубаља.

Јасну претставу о томе од каквог је огромног значаја повећање производности рада дају следећи подаци: да је производност рада 1937 г. остала на нивоу 1928 г., онда би за испуњење достигнутог обима производње у крупној индустрији требало још око 8 милиона радника и намештеника.

Упоређење динамике производности рада у СССР са динамиком производности рада у најкрупнијим капиталистичким земљама за период од 1928 г. до 1937 г. даје овакву слику (1928 г. = 100)[1]:

Године	СССР	САД	Енглеска	Немачка
1928	100	100	100	100
1932	136,7	87,4	91,1	92,1
1937	249,9	98,2	111,3	111,7

Ови подаци показују каквим огромним преимућствима располаже социјалистички систем народне привреде у ствари повећања производности рада. Док су најкрупније капиталистичке земље у предратним годинама готово тапкале на месту, СССР је обезбедио непрекидно и брзо повећавање производности рада. По темпу пораста производности рада Совјетски Савез је увелико престигао све капиталистичке земље. За период од 1928 до 1937 г. производност рада у СССР је просечно расла четири-пет пута брже него у ма којој капиталистичкој земљи. Али не само по темпу, већ и по нивоу производности рада СССР је достигао, а у многим гранама и престигао, најразвијеније капиталистичке земље Европе. Навешћемо неколико примера. 1929 г. по нивоу

[1] *Јофе*, Главни економски задатак СССР, Госполитиздат, 1939, стр. 39 (на руском).

производности рада у индустрији угља СССР је стајао на последњем месту у Европи. 1934 г. СССР је престигао по производности рада Француску и Белгију, а 1937 г. престигао је једну од најстаријих земаља угља у свету — Енглеску. Годишња производња угља на једног радника била је у СССР 1937 г. 315 т, у Енглеској — 314, у Француској — 195, у Белгији — 238 т.

СССР је 1937 г. по нивоу производности рада у црној металургији избио на прво место у Европи. Тако је 1937 г. производња сировог гвожђа у СССР на једног топионичког радника износила 756 т, а у Енглеској — 513 т. У СССР је 1937 г. производња челика на једног радника топионице челика сачињавала 460 т, а у Немачкој — 406 т. По нивоу производности рада у ваљаоничкој производњи СССР је престигао Немачку још 1934 г.

Исти процес повећавања производности рада се вршио и у одлучујућој грани наше индустрије — у производњи машина. У совјетској производњи машина већ је 1936 г. достигнут а унеколико и престигнут ниво производности рада производње машина у Немачкој и Енглеској. 1936 г. годишња производња на једног радника у производњи машина била је 107,5% према нивоу годишње производње машина у Немачкој 1929 г., године највеће коњунктуре.

Знатан пораст производности рада СССР је постигао такође и у области пољопривреде. Колективизација пољопривреде, високи ниво њене механизације, увођење стахановских метода, створили су све потребне услове за брзо подизање производности пољопривредног рада. Јасан показатељ подизања производности рада у пољопривреди је повећање укупног приноса, као и производа намењених за тржиште. Наша пољопривреда је пре почетка Отаџбинског рата достигла укупан принос жита више од 7,3 милијарди пуди, док је у царској Русији чак и у најроднијој 1913 г. укупан принос био 5 милијарди пуди. Док су зрнасте културе намењене за тржиште 1926/27 г. износиле 13,3%, дотле су у последњим годинама оне достигле 40%. То је омогућило да совјетска држава створи потребне резерве хране и сировина и самим тим учврсти одбранбену моћ земље.

Упоређење података о производности рада ситних инокосних сељачких газдинстава 1922—1925 г. и колхоза 1937 г. показује да је један радни дан, који сељак утроши на производњу жита, давао у ситном инокосном газдинству просечно 31,1 кг, а у колхозима 98 кг жита, тј. 215% више. Према томе, при колхозном уређењу производност рада још 1937 г. се повећала више него три пута.

На тај начин, у годинама мирне изградње партија Лењина—Стаљина је својим организаторским радом обезбедила непрестано подизање производности рада у свим гранама народне привреде. Висока производност рада је била не само извор увећане репродукције, тј. увећања размера производње, већ и веома важан услов за учвршћивање економске и војне моћи СССР. Још 1930 г., на XVI конгресу партије, друг Стаљин је рекао:

„Без систематског пораста производности рада како у области индустрије, тако и у области пољопривреде ми не можемо решити задатке реконструкције: не само што не можемо стићи и престићи водеће капиталистичке земље, него не можемо чак ни одбранити свој самостални опстанак.“[1]

Задатак повећања производности рада добио је још већи значај у условима Отаџбинског рата. Модерни рат — рат мотора и резерви — захтевао је од индустрије и од целокупне народне привреде нагло увећање производње ратне технике, муниције, стратегиских сировина, материјала, опреме, одеће и обуће, намирница и других врста производа за подмирење потреба фронта и земље. То увећање може се постићи углавном на рачун повећања производности рада, јер пораст производности запослених радника омогућава да се увећа производња и да се дâ више производа са истим, па чак и са мањим бројем радника. Чим је већа производња једног радника за одређени временски размак (на пример, за смену, недељу, месец), тим је мањи број радника потребан за испуњење производног задатка. У условима рата то има

---

[1] *Лењин* и *Стаљин*, Зборник материјала за изучавање историје СКП(б), св. III, стр. 469 (на руском).

првостепени значај, пошто је рат одвукао огроман број радника из предузећа. Да би се заменили радници који су отишли на фронт, потребно је настојати да се с мањим бројем радника испуне и премаше планови производње.

Али то је премало. Повећање производности рада не само да пружа могућност да се штеди радна снага, већ и скраћује друштвено потребно време за производњу артикала. Висока произзодност рада омогућава да се уз мањи утрошак радног времена дâ више производа. Још је Маркс указивао на то да је штедња времена, као и планска расподела радног времена по различитим гранама производње, први економски закон социјалистичке производње. За време рата временски фактор је добио особити значај, јер је добитак у времену и темпу за сада најважнији. Ево зашто је потребно строго економисати радним временом, смањити утрошак рада по јединици производа, убрзати производњу.

Значај високе производности рада састоји се још и у томе да се обезбеди побољшање свих економско-техничких показатеља рада предузећа. Пораст производности рада праћен је бољим искоришћавањем уређаја, већом економијом у искоришћавању сировина, горива, електричне енергије, наглим снижењем цене коштања производње итд.

Каква је била динамика производности рада у периоду Отаџбинског рата? Просечно у читавој индустрији за две године, од априла 1942 г. до априла 1944 г., производност рада је порасла више него за 40%. Нарочито велики успеси су постигнути у области производности рада у ратној индустрији. Производност рада, на пример, у индустрији авиона подигла се за 47%, у индустрији тенкова — за 43%, у индустрији муниције — за 54%.[1] Међу предузећима ратне индустрије има завода који су према предратном нивоу увећали производњу 4—18 пута. На пример, завод у коме је директор друг Биховски увећао је производњу 10 пута; завод у коме

---

[1] *В. Кузњецов,* Две године свесавезног социјалистичког такмичења, „Правда“ од 8 маја 1944 г.

је директор друг Јељан — 18 пута итд. Само у 1943 г. производност рада према 1942 г. порасла је у индустрији авиона за 15,1%, у индустрији муниције — 19,9%, у електро-индустрији — 19,1%, у хемиској индустрији — 12,7%, у лакој индустрији — 15,5%. Знатно се повећао број радника који премашују норме производње двоструко, троструко па и више. Тако проценат радника који испуњавају норме изнад 200% износи данас: у предузећима индустрије авиона — 23%, у индустрији бацача — 21,5%, у индустрији машина алатљика — 25%, у електричној индустрији — 23,3% у индустрији тешких машина — 17%, у производњи муниције — 11%, у хемиској индустрији — 12%. Високи темпо пораста производности рада који је постигнут за време Отаџбинског рата јасан је израз преимућства планске социјалистичке економике, резултата стаљинских пјатиљетки које су опремиле индустрију напредном техником, и испољавања истинског радног херојизма наше радничке класе.

На који начин се врши пораст производности рада за време рата? Ти су начини разноврсни. Најважнији од њих су: боља организација рада и увођење реда у производњу, промена технологије производње, опремање уређаја високо производним инструментима и направама, механизација рада, увођење ланчаног метода производње, повећање квалификација радника и побољшање материјалних и животних услова за раднике и намештенике.

Какви се резултати могу постићи подизањем производности рада показује искуство завода за производњу авиона, у коме је директор друг Агаџанов. За 1943 г., не увећавајући број уређаја и са мањим бројем радника, завод је више него удвостручио производњу и знатно побољшао квалитет авиона. Уралмашзавод у новембру 1943 г. увећао је производњу у поређењу са јануаром исте године више него за 60%, број радника не само да није порастао, већ је опао за 4%. Док је 1940 г. један радник Уралмаша месечно производио просечно за 1.408 рубаља, дотле је 1944 г. просечна месечна производња једног радника износила већ 7.329 рубаља.

То су резултати самопрегорног рада трудбеника совјетске позадине.

Даље, за време рата извршене су велике промене у технологији и организацији производње. Данас се у нашој индустрији врши непрекидно усавршавање технологије производње, мењање и упрошћавање конструкција, увођење замена за дефицитне материјале, прелаз на масовно-ланчану производњу, опремање машина алатљика специјалним направама итд.

Узмимо, примера ради, ланчани систем. Преуређење производње на ланчани систем омогућило је предузећима да увећају производњу са мањим бројем уређаја и радника. Томе много доприноси боља организација производње по ланчаном систему. Раније је у многим предузећима уређај био распоређен по типовима машина алатљика — стругови, фрезери, бушалице итд.; због тога је требало да се детаљи превозе с једног краја предузећа на други. При ланчаном систему производње уређај је распоређен према току технолошког процеса, што омогућава да се веома скрати утрошак времена за преношење детаља. Детаљи више не крстаре по фабрици: они се крећу по ланцу и узастопно се подвргавају различитим врстама обраде. Сада се радник избавио излишног трчкарања и потребе да подиже детаље са пода, да их преноси и спушта, јер се детаљи на бескрајном платну крећу од струга до струга. Благодарећи томе смањује се утрошак рада на јединицу производње, повећава се производност рада. Тако је у заводу „Црвени пролетер“, у одељењима која су преведена на ланчани систем, већ првог месеца производња порасла за 62%, при чему се број уређаја смањио за 28%.

Ланчани систем омогућава да се знатно убрза процес производње, да се побољша искоришћавање капацитета производње, да се смањи број помоћних радника, и самим тим повећа количина производа. При ланчаном систему рад није испрекидан, већ се одвија ритмички, строго по графикону.

Истичући одлучујући значај подизања производности рада за пораст ратне производње, потребно је са

нарочитом снагом подвући да наша предузећа имају још много неискоришћених резерви. Задатак се сад састоји у томе да се постигне даље непрестано подизање производности рада у свим предузећима, помажући да се заостала предузећа подигну до нивоа напредних. Док је у првом периоду рата пораст производње био постигнут на рачун нове расподеле средстава између грана народне привреде, обнављањем евакуисаних предузећа и увлачењем у производњу нових радника, дотле се даљи пораст врши углавном благодарећи бољем искоришћавању свих унутрашњих резерви производње, а у првом реду благодарећи повећању производности рада. Пораст производности рада омогућава да се без повећања броја радника увећа производња и дâ више производа. Зато је борба за већу производност рада у сваком предузећу и у свим гранама народне привреде сада најважнији привредно-политички задатак свих наших партиских и привредних организација, као и свих радника совјетске позадине. Већа производност рада ће још више учврстити совјетску позадину и обезбедити даљи пораст њене помоћи Црвеној армији.

7. СОЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРИНЦИП РАСПОДЕЛЕ ПРЕМА РАДУ. ПЛАТЕ И НАДНИЦЕ У СОЦИЈАЛИЗМУ

Најважнија основица социјалистичке организације друштвеног рада јесте социјалистички принцип расподеле према раду. Познато је да начин расподеле производа бива вазда одређиван начином производње. После уништења капиталистичке експлоатације, начин расподеле зависи пре свега од количине производа којима располаже друштво, следствено, од постигнутог нивоа развитка производних снага.

У својој првој фази (социјализам) комунизам не може бити економски потпуно зрео. Социјализам — то је такво друштво које тек што је изашло из капиталистичког друштва и које због тога у сваком погледу — у економском, моралном и духовном — носи још печат старог друштва.

У социјалистичком друштву, како учи друг Стаљин, културно-технички ниво радничке класе још увек није висок, супротност између умног и физичког рада постоји и даље, развитак производних снага још није достигао такав ниво да би обезбедио изобиље предмета потрошње, услед чега је друштво принуђено да предмете потрошње расподељује не према потребама чланова друштва, већ према раду који они извршују за друштво, тј. према количини и каквоћи њихова рада. Зато је овде рад мера потрошње, а према томе и „средство за живот" *(Маркс)*. С друге стране, рад је у социјализму општа обавеза свих за рад способних грађана. „Ко не ради не треба ни да једе" — то је принцип социјалистичког друштва. То је неизбежни економски закон у социјализму, који држава чува и спроводи у дело. Социјалистичка држава организује евиденцију и контролу мере рада и мере потрошње сваког члана друштва. Она утврђује норме рада и регулише његово плаћање. Она обезбеђује интересе народне привреде од сваке штете од стране дембела, саботера и дезорганизатора производње.

Пошто је укинула приватну својину над средствима за производњу и експлоатацију човека од стране човека, совјетска држава је ликвидирала класну неједнакост, која је нераздвојна од буржоаског система. Али социјализам не значи уравниловку потрошње, ни нивелисање личних укуса и потреба. Социјализам не само да не пориче индивидуалне интересе и потребе, већ, напротив, социјализам први пут открива широке могућности за најпотпуније и најсвестраније задовољавање потреба радног човека и ствара основ за настајање и пораст нових потреба.

Марксизам-лењинизам учи да под једнакошћу треба разумети не уравниловку у области личних потреба и начина живота, него уништење класа, тј.: 1) једнако ослобођење свих трудбеника од експлоатације, 2) за све једнако укидање приватне својине над средствима за производњу, 3) за све једнаку обавезу да раде према својим способностима и једнако право свих трудбеника

да добију према свом раду (социјалистичко друштво), 4) за све једнаку обавезу да раде према својим способностима и једнако право да зато добију према својим потребама (комунистичко друштво).[1]

Сваки други захтев једнакости је реакционарни ситнобуржоаски захтев, зато што људи по својој природи нису једнаки. Они се разликују између себе како по својим физичким и духовним способностима, тако и по својим укусима, интересима и потребама. При томе те разлике нису својствене само социјализму — нижој фази комунизма, него и његовој вишој фази.

На вишој фази комунизма чланови друштва радећи према способностима имају једнако право да за то добију према својим потребама. Али ни у потпуном комунизму потребе људи неће бити једнаке. „... марксизам полази од тога да укуси и потребе људи нису и не могу бити једнаки и истоветни, по квалитету или по квантитету, ни у периоду социјализма, ни у периоду комунизма.“[2]

Социјализам и уравниловка се не могу сложити, јер уравниловка негира расподелу према раду и своди на ништа материјалну заинтересованост радника за резултате њихова рада. Партија води одлучну борбу против ситнобуржоаске уравниловке и, следствено, до краја спроводи принцип расподеле према количини и каквоћи рада.

На XVII конгресу СКП(б) друг Стаљин је рекао: „... сваком лењинисту је познато, само ако је он доиста прави лењинист, да је уравниловка у области потреба и личног живота реакционарна ситнобуржоаска бесмислица, достојна какве примитивне аскетске секте, а не социјалистичког друштва, организованог марксистички...“[3]

У социјализму је развитак друштвене производње непосредно повезан с личним потстицајима у раду. Социјалистички принцип значи за све једнаку обавезу да раде према својим способностима и за све трудбенике

---

[1] в. *Стаљин*, Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 473.
[2] Исто, стр. 473.
[3] Исто, стр. 473.

једнако право да за то добију према свом раду. Тај принцип је руководећи принцип друштвеног живота у СССР, снажна покретачка снага социјалистичког друштва. Он је нераздвојно повезан са социјализмом и проистиче из њега.

У буржоаском систему трудбеници не примају сразмерно свом раду, пошто они не раде за себе, већ за капиталисте. Само у социјалистичком систему, који је укинуо експлоатацију човека од стране човека, учврстио владавину друштвене својине над средствима за производњу и спровео у живот право на рад, могућно је остварење принципа расподеле према раду. Онај део друштвеног производа који одлази на лично располагање трудбеника расподељује се у социјализму у зависности од квантитета и квалитета рада који је утрошио сваки члан друштва. Социјалистички принцип расподеле највише одговара интересима социјалистичке производње и омогућава сваком раднику, како је рекао Енгелс, „... да свестрано развија, одржава и примењује своје способности“.

Плаћање трудбеника у потпуној сагласности са квантитетом и квалитетом њихова рада ствара личну, материјалну заинтересованост сваког радника за повећање производности рада и побољшање квалитета производње. Ко више и боље ради, тај више и добива. Плаћање према раду потстиче на учење, на настојање да се подигне квалификација и овлада техником производње. То користи како појединим радницима, тако и читавом социјалистичком друштву. На тај начин, принцип расподеле према раду омогућава да се правилно ускладе лични и друштвени интереси трудбеника, потчињавајући личне интересе интересима целокупног друштва. Уколико боље и потпуније ми остварујемо овај принцип, утолико је већа производност рада, утолико се успешније развија социјалистичка привреда.

Питању материјалног потстицаја у раду В. И. Лењин је придавао огроман значај. Већ првих година совјетске власти Лењин је истицао да „лична заинтересованост подиже производњу...“, да је „... потребно да се свака

крупна грана народне привреде подиже на личној заинтересованости".[1]

Друг Стаљин посвећује нарочиту пажњу правилном спровођењу социјалистичког принципа расподеле према раду и повећању материјалне заинтересованости радника за резултате њиховог рада. Друг Стаљин учи да ситнобуржоаска уравниловка нема ничег заједничког са марксизмом и да наноси највећу штету ствари социјализма. Довољно је потсетити на његов говор на саветовању привредних руководилаца 1931 г., на његов разговор са немачким писцем Емилом Лудвигом, на његов реферат на XVII конгресу СКП(б), где је оштро шибао ситнобуржоаску уравниловку.

Уочи самог рата друг Стаљин је поново скренуо пажњу на питање расподеле према раду и подвукао да је потребно сваког радника везати за лични, материјални интерес. За милионе људи који су произишли из крила капитализма потстицај материјалне заинтересованости је моћни покретач унапред. У ствари, трудбеници у социјализму раде и настоје да више произведу, да премаше план не само зато што су они на власти, што су господари средстава за производњу, већ и зато што су материјално заинтересовани у резултатима свога рада.

Ето зашто расподела према раду чини најважнију основицу социјалистичке производње и зашто је она економски закон социјализма.

У сагласности са социјалистичким принципом расподеле према раду одређују се плате и наднице и плаћање рада у колхозима. У државним предузећима принцип расподеле према раду се остварује акордним плаћањем, премијалним системом плаћања итд. У колхозима се тај принцип остварује плаћањем према радним данима и допунским плаћањем за повећање приноса земље и производности сточарства. Плате и наднице у социјализму се из основа, принципијелно разликују од најамнине у капиталистичком друштву. Под условима капитализма најамнина је претворени облик вредности (цене) радне снаге. На површини буржоаског друштва она се

---

[1] *Лењин,* Дела, св. XXVII, стр. 30 и 44 (на руском).

појављује као цена рада, али та је категорија ирационална. Она само прикрива односе између непомирљиво непријатељских антагонистичких класа — пролетаријата и буржоазије.

Друкчија је ствар у социјализму. Плате и наднице у социјалистичком друштву — то је део народног дохотка, који одлази на личну непосредну потрошњу радника и намештеника социјалистичких предузећа и расподељује се у сагласности са квантитетом и квалитетом рада. Тај део регулише социјалистичка држава, а не вредност радне снаге, како је то у капитализму. При регулисању плата и надница држава полази од тога да се заједно са подизањем материјалног и културног нивоа маса обезбеди добивање вишка производа у размерама потребним за непрекидни пораст народне привреде, за учвршћивање одбранбене моћи земље, за задовољавање свих потреба социјалистичког друштва.

Висина плата и надница у социјализму зависи од постигнутог нивоа производности рада, али производност рада мора престизати пораст плата и надница. Без тога услова био би немогућ развитак производних снага социјалистичког друштва. Тако је, на пример, према плану треће пјатиљетке производност рада у индустрији требало да порасте за 65%, а просечна плата и надница — за 37%. У 1941 г. планом је предвиђено повећање производности рада за 12%, уз пораст плата и надница на једног радника за 6,5%. „Неопходност да пораст производности рада престиже пораст плата и надница, — рекао је друг Вознесенски на XVIII конференцији СКП(б), — потпуно је очигледна: да би развијао своје производне снаге, народ мора производити више него што он користи за личну потрошњу у току дате године.“[1]

На тај начин, социјалистичка држава одређује ниво плата и надница руководећи се интересима целокупног друштва. Док у капитализму најамнина одражава односе између сопственика над средствима за производњу и

---

[1] *Вознесенски*, Привредни резултати 1940 г. и план развитка народне привреде СССР за 1941 г., стр. 30 (на руском).

најамних радника, тј. однос експлоатације, дотле у социјализму плате и наднице одражавају односе између целокупног друштва у лицу државе и појединачних радника социјалистичке производње.

Планирајући плате и наднице совјетска држава обезбеђује извесну диференцијацију плата и надница како према гранама народне привреде, тако и према појединим предузећима, и даје преимућство оним гранама и предузећима који у датом моменту играју водећу, одлучујућу улогу и имају нарочито важан значај (на пример, предузећа ратне индустрије, индустрије угља, металургије, производња машина алатљика итд.). Упоредо с тим, држава узима у обзир услове рада и живота радних маса у различитим областима, а исто тако политички и економски значај појединих области земље.

Затим, совјетска држава обезбеђује диференцијацију плата и надница између квалификованог и неквалификованог рада. Квалификовани рад — то је рад вишег квалитета, он ствара већу вредност. Принцип материјалног потстицања оних који добро раде захтева да квалификовани рад буде боље плаћен у поређењу са неквалификованим. Чим је виша квалификација радника, тим се боље мора плаћати њихов рад.

У говору на саветовању привредних руководилаца 23 јуна 1931 г. друг Стаљин је рекао:

„У свакој индустриској грани, у сваком предузећу, у сваком фабричком одељењу постоје водеће групе мање или више квалификованих радника, које треба везати за производњу првенствено и понајвише, ако доиста желимо обезбедити сталан састав радника у предузећу. Оне, те водеће групе радника, сачињавају основну карику производње. Везати их за предузеће, за фабричко одељење — значи везати читав састав радника, у корену поткопати флуктуацију радне снаге. А како их везати за предузеће? Оне се могу везати једино путем њиховог издизања, путем подизања нивоа њихове плате, путем такве организације плате која води рачуна о квалификацији радника.“[1]

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 341.

На крају, при одређивању нивоа плата и надница држава узима у обзир различите услове рада. На пример, радници који морају радити на подземним радовима или на различитим опасним радовима добивају веће наднице од оних који раде под обичним условима рада. Тек се у социјализму професије које су повезане са већим утрошком рада, са радом нарочито тешким и шкодљивим, високо плаћају. У капиталистичким земљама тешки рад обично се плаћа бедно, јер капиталисте увек имају на расположењу раднике из резервне индустриске армије, који су спремни да раде под каквим било условима.

На тај начин, висину плата и надница у СССР одређују следећи главни фактори: ниво развитка производних снага, значај гране или предузећа у народној привреди, квалификација радника и услови рада.

Пређимо на облике плата и надница. Системи надница који постоје у нашој индустрији могу се свести на два основна облика: *надница од времена* и *акордна надница*. При облику плаћања рада од времена, како то показује и сам назив, рачуна се време рада (на пример, дневно, месечно), при акордном плаћању — према производњи. Ова два основна облика надница имају своје различите врсте, на пример, надница од времена, плаћање са премијом (за квалитетни рад. — *Ред.*), прогресивно-акордна надница, акордна са премијом итд.

Систем плаћања рада од времена примењује се код нас тамо где је немогуће установити норме производње, или где производња нема карактер завршеног посла. Плаћање од времена највише се примењује код помоћних радова.

Социјалистичком начину производње највише одговара акордни систем надница. Акордно плаћање рада у социјализму коренито се разликује од акорда у капиталистичком друштву. У буржоаском поретку акорд служи као средство за појачавање експлоатације радника и повећање интензивности рада. Међутим у социјалистичком начину производње облик акордног плаћања рада служи као неопходан метод за остварење соци-

јалистичког принципа расподеле према раду и као најважнија полуга при повећању производности рада. Овде долазе до изражаја како лична материјална заинтересованост радника, тако и општедржавни интереси, пошто се зарада ставља у зависност од производње. Акордно плаћање рада управо је такав облик плаћања који помаже да се ускладе друштвени и лични интереси трудбеника. Без акордног система плаћања рада било би немогуће развити стахановски покрет, ударништво, рад на више машина, спајање професија итд.

Важну улогу при акордном плаћању имају норме производње и акордне ставке. Норма производње је количина производа коју радник мора израдити или број одређених операција које он мора извршити у току одређеног рока — часа, смене итд. У совјетским предузећима норме производње се успостављају водећи рачуна о томе јесу ли оне остварљиве за главну масу савесних радника. Друг Стаљин је у свом историском говору на I Свесавезном саветовању стахановаца рекао да се ми при ревизији норми не можемо оријентисати на рекордне норме производње стахановаца, јер сви радници не могу дати такву производност, а нове норме морају бити око средине између постојећих и оних које су постигли најбољи радници-стахановци. Норме производње су основица за установљавање плата и надница. За сваки рад се саставља одређена акордна ставка, која код радника ствара материјалну заинтересованост за премашивање норми производње. Премашивање норми производње потстиче се прогресивно-акордним или премијалним плаћањем рада.

Прогресивно-акордно плаћање рада састоји се у томе што се сваки производ који је радник дао преко норме плаћа скупље него производ у границама норме. Прогресивно-акордно плаћање рада доприноси подизању производности рада, развијању стахановског покрета и води ка снижавању цене коштања производње. Међутим, оно се примењује само тамо где се може тачно одредити производња сваког појединог радника.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

Велики значај имају и премије, које радници добивају преко утврђене плате за одређене показатеље рада (на пример, за натпланску производњу, за већу уштеду горива, електричне енергије итд.). Известан део ове уштеде коју стварају радници одлази у њихову корист.

На крају, најважнији значај има премијални систем за руководеће привредне и техничке раднике. Тај систем предвиђа доплату на основну плату у зависности од испуњења и премашивања државних планова производње и од побољшања квалитативних показатеља рада предузећа.

„Неопходно је... *да се у области плата и надница* — каже се у резолуцији XVIII Свесавезне конференције СКП(б) — *строго и систематски спроводи принцип материјалног потстицања оних који добро раде,* принцип који се остварује у виду акордног плаћања радницима, у виду премијалног система за руководеће раднике и у виду већег плаћања квалификованог рада у поређењу са неквалификованим."[1]

У ратним приликама питања материјалног потстицања добила су изузетно важан значај. Партија и влада воде непрестану бригу о материјалном положају трудбеника и њиховим животним потребама. За време рата повећане су плате и наднице железничарима, радницима електричних станица, рударима итд. За индустриске и саобраћајне раднике уведени су нови стимултативни системи плаћања рада. Уведене су државне премије за испуњење и премашење планова Осим тога, у свим предузећима наднице у новцу се поткрепљују примањима у натури (на пример, више норме артикала за поједине категорије радника, двоструки оброк за раднике који премашују норму итд.).

Све су ове мере одиграле велику улогу у побољшању организације рада и повећању његове производности, а према томе, и у већој помоћи фронту.

---

[1] „Резолуције XVIII Свесавезне конференције СКП(б)", Госполитиздат 1941, стр. 11 (на руском).

8. НЕПРЕКИДНО ПОДИЗАЊЕ МАТЕРИЈАЛНОГ И КУЛТУРНОГ НИВОА ТРУДБЕНИКА КАО ЕКОНОМСКИ ЗАКОН СОЦИЈАЛИЗМА

У капиталистичком друштву плодове друштвеног рада присвајају експлоататорске класе. Општи закон капиталистичке акумулације значи да с порастом богатства на једном полу расте беда, глад и тегобе рада на другом полу — у редовима пролетаријата. Монопол приватне својине над земљом и експлоатација сељака од стране спахија и капиталиста воде ка осиромашењу главне масе сељаштва.

У СССР су укинути ти закони капиталистичког поретка. Социјалистичко уређење је укинуло приватну својину над средствима за производњу и експлоатацију човека од стране човека, ликвидирало осиромашење радничке класе, ликвидирало кризе и незапосленост, искоренило диференцијацију сељаштва и уклонило беду на селу. Благодарећи томе социјалистички начин производње је први пут у историји човечанства дао радним масама могућност да живе имућно и културно. Народни доходак, или новостворена вредност, не расподељују се у СССР у интересу паразитских и експлоататорских класа, већ у интересу увећане социјалистичке репродукције и повећања материјалног и културног нивоа маса.

„Карактеристична особина наше револуције састоји се у томе што је она дала народу не само слободу, него и материјална добра, него и могућност да имућно и културно живи.“[1]

У социјалистичком друштву уништено је капиталистичко присвајање и створени су сви услови за непрестани пораст материјалног и културног благостања трудбеника. Социјализам не значи умањивање значаја човекове личности, изједначавање у укусима и потребама, него свестрано и потпуно задовољавање индивидуалних потреба људи. Совјетско уређење, које је засновано на колективном раду и друштвеној својини над средствима за производњу, обезбедило је непрестано

---

[1] *Стаљин,* Питања лењинизма, изд. „Култура“, стр. 502.

подизање имућности и културни процват трудбеника наше земље. Као јасан показатељ друштвеног богатства наше земље служе подаци о порасту народног дохотка. За време прве пјатиљетке апсолутни прираст народног дохотка износио је 20,5 милијарди рубаља, за време друге пјатиљетке — 50,5 милијарди, а за три године треће пјатиљетке — 29,5 милијарди рубаља.[1]

О подизању материјалног благостања радничке класе сведоче, пре свега, пораст броја радника и намештеника и повећање плата и надница.

Пораст броја радника и намештеника у СССР
(у милионима људи)

1913 г.	1928 г.	1932 г.	1937 г.	1940 г.
11,4	11,6	22,9	27,0	30,4

Пораст фонда плата и надница радника и намештеника
(у милијардама рубаља)

1924/25 г.	1928 г.	1932 г.	1937 г.	1940 г.
3,8	8,2	32,7	82,2	123,7

Само за време друге пјатиљетке фонд плата и надница радника и намештеника крупне индустрије повећао се више од 2,5 пута, потрошња основних намирница повећала се на једног радника 2—3 пута. Упоредо с порастом плата и надница непрекидно су расли државни издаци на културне и животне потребе трудбеника. Ти су се издаци повећали 1937 г. готово 4 пута у поређењу са 1932 г. Подизање благостања маса које је постигнуто у СССР било је важан предуслов за развитак стахановског покрета.

Систематски, из године у годину, расте благостање колхозног сељаштва. Новчани дохоци колхоза порасли су од 5.661,9 милиона рубаља у 1933 г. на 14.180,1 милиона рубаља у 1937 г. Просечно следовање жита у житарским крајевима на једно колхозно газдинство подигло се од 61 пуда 1933 г. на 144 пуда 1937 г.

---

[1] *А. Курски,* О социјалистичкој репродукцији за време рата, „Бољшевик“ № 19—20, 1943 г., стр. 70.

Заједно са порастом материјалног благостања иде непрестано подизање културног нивоа радних маса. Државни расходи за задовољавање културних и животних потреба становништва земље порасли су од 1934 до 1937 г. за 3,7 пута. Број ученика у основним и средњим школама повећао се од 8 милиона у 1914 г. на 31,5 милион 1938/39 г., број ученика у високим школама — од 112 хиљада 1914 г. на 603 хиљаде 1938/39 г. За време стаљинских пјатиљетки совјетски народ се ванредно подигао у својој општој култури и техничким знањима. Тако је, према подацима пописа, становништво Совјетског Савеза у периоду од 1926 до 1939 г. порасло за 16%, а квалификовани кадрови радника и интелигенције повећали су се за исти период:

Радници:	број бравара	повећао се за	3,7 пута
	стругара	„ „ „	6,8 „
	фрезера	„ „ „	13 „
	машиниста	„ „ „	4,4 „
	тракториста	„ „ „	215 „
Интелигенција:	број инжењера	повећао се за	7,7 пута
	агронома	„ „ „	5 „
	научних радника	„ „ „	7,1 „
	учитеља	„ „ „	3,5 „
	лекара	„ „ „	2,3 „[1]

То су важнији показатељи материјалног и културног живота становништва СССР. Ови показатељи речито сведоче о томе да повећавање социјалистичког богатства у СССР води ка подизању имућности и културе трудбеника наше земље. Уколико брже расте друштвено богатство у социјализму, утолико више расте имућност становништва. Према томе, непрестани успон материјалног и културног благостања радних маса СССР је закон социјалистичког начина производње.

У резолуцији XVIII конгреса СКП(б) овако су били одређени задаци у погледу даљег пораста благостања и културног нивоа трудбеника у СССР: „Задатак се сад састоји у стварању таквог благостања и повећања кул-

[1] в. *Вознесенски,* Привредни резултати 1940 г. и план развитка народне привреде СССР за 1941 г., стр. 31 (на руском).

турности трудбеника, који одговарају повећаним потребама совјетског народа, који су недостижни и за најбогатије капиталистичке земље те значе почетак правог процвата снага социјализма, процвата нове, социјалистичке културе.“[1]

Вероломни напад фашистичке Немачке на нашу земљу прекинуо је миран рад. У најкраћем року спроведено је преуређење читаве економике земље за подмиривање потреба фронта. Велики отаџбински рат захтевао је од нашег народа много жртава и страдања. Он је у исто време захтевао повећање организованости у свим карикама народне привреде. Велики значај у непрекидном задовољавању фронта свим што је потребно има побољшање у организацији процеса производње које је спроведено за време рата, побољшање технологије, као и правилна организација рада радника.

Херојски рад совјетских људи добио је високу оцену друга Стаљина.

„Као што је Црвена армија у дугој и тешкој борби делећи сама мегдан извојевала војничку победу над фашистичком војском, тако су трудбеници совјетске позадине у овом двобоју с хитлеровском Немачком и њеним помагачима извојевали економску победу над непријатељем.“[2]

Совјетски народ ће до краја извршити своју патриотску дужност — уложити све снаге за коначно уништење непријатеља, за обнову привреде у областима ослобођеним од непријатеља, за даљи процват своје социјалистичке отаџбине.

---

[1] „Резолуције XVIII конгреса СКП(б)“, стр. 32 (на руском).

[2] *Стаљин,* О Великоме отаџбинском рату Совјетскога Савеза, изд. „Култура“, 1947. стр. 157.

САДРЖАЈ

Страна

1. Карактер друштвеног рада у социјализму 4
2. Општа обавеза рада и право на рад у социјализму . 10
3. Социјалистичка радна дисциплина 13
4. Обезбеђење народне привреде радном снагом. Стварање државних радних резерви 18
5. Социјалистичко такмичење и његова виша етапа — стахановски покрет 23
6. Производност рада у социјализму 37
7. Социјалистички принцип расподеле према раду. Плате и наднице у социјализму 48
8. Непрекидно подизање материјалног и културног нивоа трудбеника као економски закон социјализма 58

А. Лајпин

Социјалистичка организација друштвеног рада

★

Преводилац Божидар Кићовић

Редактор превода Мара Фран

Коректор Милан Одавић

★

Предато у штампу 17-IX-1947. Рукопис бр. 360. Штампано ћирилицом и латиницом. Штампање ћирилицом у 30.000 примерака завршено 7-I-1948 у штампарији »Култура«, Београд, Сталињградска 4. Штампаних таб. 4.

ИСПРАВИ

Страна	*Ред*	*Стоји*	*Треба*
30	19 одозго	Таквих је	Таквих примера је

А. Ђапин: Социјалистичка организација друштвеног рада

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАЈОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ПО 33
ЛАПИН А.
Социјалистичка
000003826
COBISS

ЦЕНА 7 ДИНАРА